Ἔτος Γ'. Ἀριθμὸς 46.

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἐσωτερικοῦ δρ. 10. Ἐξωτερικοῦ φρ. χρυσᾶ 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀρωγόν.

ΤΙΜΗ ΣΩΜΑΤΩΝ Α' ΚΑΙ Β' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς

Σῶμα ἀ. ἔτους δρ. ἢ φρ. 5. Σῶμα β'. ἔτους δρ. ἢ φρ. 7
Διὰ τοὺς μὴ συνδρομητὰς ἀνὰ δρ. 10.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου ἐν συνοικίᾳ Πλάκας παρὰ τῇ Δημοτικῇ Σχολῇ, ὁδὸς Φλέσσα ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἀνέστη Κωνσταντινίδου».

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθήνας.
Collège «Anaplassis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς «Ἀναπλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου κ. Γεώργιον Δ. Μακεδόπουλον ἔμπορον.

Τὰ πεμπόμενα χειρόγραφα δημοσιευόμενα καὶ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1890.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ὁ ἀγὼν τῆς «Ἀναπλάσεως». — Ζήκου Ῥώση μελέτη περὶ νεοπλατωνικοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ χριστιανικοῦ θεϊσμοῦ. — Ὁ ἀληθὴς χριστιανός, ποίημα Σαπφοῦς Λεοντιάδος. — Τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας διδάγματα κατὰ Πολύβιον, ὑπὸ Χ. Παπαμίχου. — Πρακτικὴ ἄποψις ὑλισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ, ὑπὸ Μ. Γαλανοῦ. — Ἐπαινετὴ πρᾶξις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱερᾶς Συνόδου. — Πιστεύω, ὑπὸ Κ. Διαλεισμᾶ. — Εἰς τὸν Χριστόν, ποίημα Καλυψοῦς Παρρῦ. — Ὁ κ. Ν. Μ. Δαμαλᾶς περὶ νησιείας. — Ἠθικοθρησκευτικὴ κίνησις. — Δωρεαὶ «Ἀναπλάσεως». Ἀλληλογραφία.

Ο ΑΓΩΝ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΣ».

Ἰδοὺ τρία στρατόπεδα. Ἐν τῇ σημαίᾳ τοῦ πρώτου ἀναγράφεται σὺν ἄλλοις καὶ τοῦτο: *Τὸ πᾶν πνεύματα καὶ σώματα πεπερασμένα καὶ ἐξηρτημένα ἐξ ἀπείρου καὶ ἀνεξαρτήτου Θεοῦ*· ἐν τῇ τοῦ δευτέρου: *Τὸ πᾶν ὕλη*· ἐν τῇ τοῦ τρίτου: *Τὸ πᾶν Θεός*.

Τὸ πρῶτον εἶνε τὸ στρατόπεδον καὶ ἡ σημαία τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ δεύτερον εἶνε τὸ στρατόπεδον καὶ ἡ σημαία τοῦ ὑλισμοῦ.

Τὸ τρίτον εἶνε τὸ στρατόπεδον καὶ ἡ σημαία τοῦ πανθεϊσμοῦ.

Ὁ Σύλλογος τῆς «Ἀναπλάσεως» εἶνε τεταγμένος εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Ὁ κ. Σίμων Ἀποστολίδης διὰ τῶν «Ψυχώσεών» του ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τῆς σημαίας αὐτοῦ.

Ὁ κ. Ν. Ῥοΐδης διὰ τοῦ ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ περὶ Ἀλεξανδρινῆς σχολῆς ἄρθρου του ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ τῆς σημαίας αὐτοῦ.

Ἡ «Ἀνάπλασις» φρονεῖ καὶ ἀκραδάντως πιστεύει ὅτι ἐν τῇ σημαίᾳ καὶ τῷ στρατοπέδῳ αὐτῆς εἶνε ἡ ἀλήθεια, τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, ἡ πρόοδος καὶ ἡ σωτηρία τοῦ ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τοῦ ἔθνους, τῆς πάσης ἀνθρωπότητος· ἐν δὲ τῷ ὑλισμῷ καὶ τῷ πανθεϊσμῷ πᾶν τοὐναντίον. Διὰ τοῦτο καθῆκον αὐτῆς ὕψιστον θεωρεῖ τὸ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιπάλων στρατοπέδων.

Τοῦτο ἐποίησεν ἄχρι τοῦδε, τοῦτο ποιήσει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, Θεοῦ εὐδοκοῦντος. Ὁ κ. Ἀποστολίδης καὶ αἱ «Ψυχώσεις» του εὗρον τὸν ἀντίπαλον αὐτῶν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κ. Σκαλτσούνη· ἤδη δὲ κατὰ τοῦ κ. Ῥοΐδου καὶ τοῦ πανθεϊσμοῦ του κατέρχεται συστηματικῶς ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Ζ. Ῥώσης. Τὰ μέλη τῆς «Ἀναπλάσεως» θὰ παρακολουθήσωσι βεβαίως μετὰ χαρᾶς καὶ τὸν κατὰ τοῦ πανθεϊσμοῦ ἀγῶνα, ὡς παρακολουθοῦσι καὶ τὸν κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ οἱ δυνάμενοι, δύνανται δὲ οἱ πλεῖστοι· ἐὰν δέ τις ἀδυνατῇ, θὰ ζητήσῃ οὗτος τὴν τροφήν του ἐν τοῖς ἄλλοις ἄρθροις τῆς «Ἀναπλάσεως», θὰ εὐγνωμονῇ δὲ καὶ τῷ κ. καθηγητῇ ἀγωνιζομένῳ ὑπὲρ τοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου κατὰ συστήματος ἀντιχριστιανικοῦ.

Βεβαίως, ὅταν ἐννοῶ πάντα τὰ «Ἀναπλάσεως» τὰ ἄρθρα, εὐχαριστοῦμαι διπλασίως. Ἐὰν ὅμως ἄρθρον τι, ὡς καὶ τὰ ἐναντίον τοῦ πανθεϊσμοῦ, εἶνε τυχὸν ὑπέρτερον τῆς ἀναπτύξεώς μου, πάλιν εὐχαριστοῦμαι, διότι ὁ Σύλλογός μου καταπολεμεῖ μὲ τὸ ὄργανόν του ὅλα τὰ ἀντιχριστιανικὰ συστήματα καὶ δὲν ἀφίνει νὰ ἀποπλανᾶται ἡ νεολαία τοῦ ἔθνους μου, ὁ υἱός μου, ὁ φίλος μου, ὁ συμπολίτης μου. Διὰ τοῦτο χαρε-

τίζομεν ἡμεῖς, πεποίθαμεν δὲ ὅτι μεθ' ἡμῶν καὶ πάντες οἱ ἀναγνῶσται τῆς «Ἀναπλάσεως» χαιρετίζουσι τὸν κ. Ῥώσην παρέχοντα τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου.

Ἑνγένει δὲ ἕκαστος τῶν ἑταίρων τῆς «Ἀναπλάσεως» ὀφείλει νὰ φωτίζῃ τὴν διάνοιάν του διὰ τῶν ἀληθειῶν τοῦ χριστιανισμοῦ, νὰ ἔχῃ τοὺς νόμους τοῦ εὐαγγελίου κανόνα τοῦ βίου του καὶ νὰ ἀναπλάττῃ ἑαυτὸν διὰ τῶν μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας, νὰ ἀπομακρύνῃ δὲ ἑαυτόν, τὴν οἰκογένειάν του, τοὺς φίλους του, εἰ δυνατόν, ἀπὸ τῶν πλανῶν τοῦ ὑλισμοῦ, τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ παντὸς ἀντιχριστιανικοῦ συστήματος καὶ νὰ συντελῇ ὑπὲρ τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς πνευματικῆς ἢ τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ συνδρομῆς, ἢ καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας του ὅπως καὶ ἄλλοι τῶν δυναμένων συντρέχωσι πνευματικῶς ἢ ὑλικῶς ὑπὲρ τῆς «Ἀναπλάσεως».

Οὕτω τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου θέλει προάγεσθαι τάχιστα ἐπ' ὠφελείᾳ μεγίστῃ καὶ τῶν μελῶν του καὶ τοῦ ἔθνους παντός.

ΖΗΚΟΥ ΡΩΣΗ

ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΠΑΝΘΕΪΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΘΕΪΣΜΟΥ

Ἐν τῷ 17ῳ φυλλαδίῳ τοῦ Α' τόμου τοῦ ἀξιολόγου ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ περιέχεται ἄρθρον περὶ ἀλεξανδρινῆς σχολῆς συνταχθὲν μετὰ πολυμαθείας ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου ἐφόρου τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης κ. Ἐμ. Ῥοΐδου. Εἰ καὶ ἀναγνωρίζει ὁ εὐφυὴς συντάκτης αὐτοῦ ὅτι ἀλεξανδρινὴ σχολὴ ὀνομάζεται οὐχὶ μόνον ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀναπτυχθεῖσα φιλοσοφικὴ αἵρεσις, ἢ ὁ νεοπλατωνισμός, ἀλλὰ καὶ «τὸ σύνολον τῆς πνευματικῆς ἐργασίας τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ σοφῶν Ἑλλήνων, γραμματικῶν σχολιαστῶν, μαθηματικῶν, φυσιολόγων, ἀστρονόμων καὶ ἄλλων», περιορίζεται ὅμως νὰ ἐκθέσῃ μόνον «τὴν γένεσιν καὶ τὸ θεμελιῶδες δόγμα» τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης αἱρέσεως, ὡς προοιμιαζόμενος λέγει (σελ. 528). Ἀλλ' ἐνῷ οὕτω προσδιορίζει τὸ θέμα τοῦ ἄρθρου ἐν τῷ προοιμίῳ, ὁ δ' ἀναγνώστης προσδοκᾷ νὰ ἴδῃ ἱστορικὴν ἔκθεσιν τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης αἱρέσεως, ὁ κ. Ῥοΐδης, ὢν ἔνθερμος ὀπαδὸς τοῦ πανθεϊσμοῦ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συστήσῃ τὰς πανθεϊστικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις καὶ μυήσῃ τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὰ μυστήρια τοῦ πανθεϊσμοῦ, θεωρεῖ, ὡς λέγει, σκόπιμον νὰ μετατοπίσῃ «ἀπὸ τῆς οἰκείας αὐτοῦ ἀλφαβητικῆς θέσεως ἐνταῦθα τὸ ἄρθρον περὶ Πανθεϊσμοῦ». Οὕτω λοιπὸν ὑπεριπτάμενος διὰ τῶν πτερύγων τῆς πανθεϊστικῆς ἐκστάσεως τὰ μεταξὺ παρεμπίπτοντα καὶ οὔπω ἐκδεδομένα ἄρθρα τοῦ λεξικοῦ, ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τὰ περὶ πανθεϊσμοῦ τῶν διαφόρων πανθεϊστικῶν συστημάτων καὶ καταλήγει εἰς τὸ σύστημα τοῦ νεοπλατωνισμοῦ καὶ ἰδίως τοῦ Πλωτίνου, οὗτινος μονονουχὶ κυρύττει ἑαυτὸν διασώτην. Ἐν τῇ ἱκανῶς διεξοδικῇ ἐκθέσει τοῦ πανθεϊστικοῦ συστήματος τοῦ Πλωτίνου παρενείρει τινὰ καὶ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τοῦ ἀποστόλου Παύλου, Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, Ὠριγένους, Συνεσίου καὶ τῶν εἰς ὄνομα Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἐπιγραφομένων συγγραμμάτων, σπουδάζων νὰ παραστήσῃ αὐτούς τε καὶ τὸν χριστιανισμὸν τῶν πρώτων αἰώνων ὡς πανθεΐζοντας.

Ἐπειδὴ ὁ κ. Ῥοΐδης ἐκλέξας τὰ περὶ ἀλεξανδρινῆς σχολῆς οὐχὶ ὑπὸ καθαρῶς ἱστορικὴν ἔποψιν, ἀλλ' ὡς φιλοσοφικὴν θεωρίαν περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου, ἣν καὶ αὐτὸς ὡς ἀτομικὴν ἑαυτοῦ πεποίθησιν ἀποδέχεται καὶ ἄλλους οἴονεὶ νὰ προσηλυτίσῃ εἰς τὸ πανθεϊστικὸν δόγμα σπουδάζει, πῶς ὁ ἀντίθετον ἔννοιαν περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου ἔχων ὀφείλει ν' ἀντιτάξῃ τὸ ἑαυτοῦ φρόνημα περὶ τῶν ζητημάτων τούτων, περὶ ὧν πῶς τις ὀφείλει νὰ μορφώσῃ γνώμην ἱκανοποιοῦσαν, ὅσον ἔνεστι, τήν τε συναίσθησιν καὶ τὴν διάνοιαν. Ὅθεν μὴ ἐξετάζοντες ἂν ὁ συγγραφεύς, γράφων περὶ ἀλεξανδρινῆς σχολῆς ἔπρεπε νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὰ περὶ ἀλεξανδρινῆς φιλοσοφίας, καὶ ἂν ἔπρεπε νὰ ἐκθέσῃ αὐτὴν οὐχὶ ὑπὸ καθαρῶς ἱστορικὴν ἔποψιν, θέλομεν σπουδάσει, ἔνθεν μὲν νὰ καταδείξωμεν τὸ σφαλερὸν τῆς πανθεϊστικῆς περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου θεωρίας τοῦ Πλωτίνου, ἔνθεν δὲ ν' ἀντιτάξωμεν εἰς τὸν πανθεϊσμὸν τὴν περὶ Θεοῦ καὶ κόσμου γνησίαν θεωρίαν τοῦ χριστιανισμοῦ.

Α'.

Ὁ κ. Ῥοΐδης, χαρακτηρίζων τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν καὶ σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν κόσμον, ἔνθεν μὲν κατὰ τὴν τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφίαν, ἔνθεν δὲ κατὰ τὴν τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, λέγει· «Ὁ μὲν Πλάτων ὁμολογεῖ ἕνα Θεὸν δημιουργὸν τοῦ κόσμου, διακεκριμένον ἀπὸ τούτου, ἔχοντα συνείδησιν ἑαυτοῦ, διανοούμενον καὶ δρῶντα, τῆς δὲ ἀνατολικῆς σοφίας κυριώτατον δόγμα εἶνε ἡ ἐκ Θεοῦ ἀπροσώπου καὶ ἀσυνειδήτου ἀπορροὴ καὶ ἡ εἰς τοῦτον ἐπιστροφὴ τῶν πάντων. Καὶ συμφωνοτέρα μὲν εἶνε πρὸς τὸν συνήθη ἡμῶν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι ἡ πλατωνικὴ θεωρία, ἀλλ' οὐχὶ δυστυχῶς καὶ εἰς τὸν ἀκραιφνῶς φιλοσοφοῦντα ἐπαρκής. Ἐνῷ τῷ ὄντι ὁ κοινὸς νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ποίημα ἄνευ τοῦ ποιητοῦ ἢ νὰ φαντασθῇ θεὸν ἀμέτοχον ἀνθρωπίνων ἰδιοτήτων καὶ ἰδίως συνειδήσεως, βουλήσεως καὶ ἐλευθερίας, ὁ φιλοσοφικὸς ἀπ' ἐναντίας λόγος προσκρούει κατὰ παντὸς τοιούτου προσώντος ἀνυπερβλήτως, μὴ δυνάμενος νὰ παραδεχθῇ ἀνθρωποειδῆ δημιουργὸν ὡς πρώτην αἰτίαν τῶν ὄντων» (σελ. 530). Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις ὁ κ. Ῥοΐδης παραδέχεται ἀντίθεσιν μεταξὺ συνήθους παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ φιλοσοφικοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, μεταξὺ κοινοῦ ἢ ἀνθρωπίνου λόγου καὶ φιλοσοφικοῦ λόγου, καὶ ὅτι πρὸς μὲν τὸν συνήθη ἀνθρώπινον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι εἶνε συμφωνοτέρα ἡ πλατωνικὴ θεωρία περὶ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸν κόσμον σχέσεως αὐτοῦ, ὁ δὲ φιλοσοφικὸς τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ὁ ἀκραιφνὴς φιλοσοφικὸς λόγος προσκρούουν ἀνυπερβλήτως κατὰ τοιαύτης περὶ Θεοῦ ἐννοίας καὶ τῆς πρὸς τὸν κόσμον σχέσεως αὐτοῦ, θεωρεῖ πρὸς ἑαυτὸν σύμφωνον μόνον τὸ τῆς σοφίας τῶν βαρβάρων ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς δόγμα τῆς ἐκ Θεοῦ ἀσυνειδήτου ἀπορροῆς τῶν πάντων. Ἂν ὁ φιλοσοφικὸς τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ὁ φιλοσοφικὸς λόγος πρέπει νὰ ἦνε ἀντίθετοι τοῦ συνήθους παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ κοινοῦ τοῖς ἀνθρώποις λόγου, ἢ ἂν τοὐναντίον ὁ ὑγιὴς φιλοσοφικὸς τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι, ἵνα μὴ περιπίπτῃ εἰς παραδόξους καὶ ἀτόπους θεωρίας δὲν πρέπει ν' ἀφίσταται ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, οὗτινος ὀφείλει νὰ ἦνε μόνον τελειοτέρα ἀνάπτυξις, περὶ τούτου δύναταί τις ν' ἀπαφανθῇ πρὸ πάντων διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, τῆς μὴ ἀντικειμένης εἰς τὸν συνήθη τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, πρὸς τὴν λογικὴν τοῦ Ἑγέλου, ἥτις ὡς ἀφισταμένη ἀπὸ τοῦ συνήθους τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι ἀπεδείχθη εὐφυὲς δημιούργημα ἐφημέρου ἀξίας, ἐνῷ ἡ Ἀριστοτελικὴ λογικὴ εἶνε κτῆμα ἐς ἀεί. Κατὰ πόσον δὲ ἡ ἔννοια περὶ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ τοῦ κόσμου, διακεκριμένου ἀπὸ τούτου καὶ ἔχοντος συνείδησιν ἑαυτοῦ καὶ ἐλευθέραν βούλησιν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνθρωποειδής, μὴ ἐξετάζοντες ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ ὑποθέτοντες πρὸς στιγμὴν ὡς ὀρθὸν τὸν τοιοῦτον χαρακτηρισμὸν τῆς ἐννοίας ταύτης, προβαίνομεν εἰς τὴν σύγκρισιν τῆς τοιαύτης ἐννοίας πρὸς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν τοῦ κ. Ῥοΐδου, ἣν θεωρεῖ ὡς ἀληθῆ καὶ ἐπαρκῆ εἰς τὸν ἀκραιφνῶς φιλοσοφοῦντα. Ἡ κατὰ τὸν κ. Ῥοΐδην ὀρθὴ ἔννοια περὶ Θεοῦ εἶνε «τὸ τῆς ἀνατολικῆς σοφίας κυριώτατον δόγμα» περὶ Θεοῦ ἀπροσώπου καὶ ἀσυνειδήτου, ἐξ οὗ ἀπορρέουσι τὰ πάντα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ εἰς ὃν τὰ πάντα ἐπιστρέφουσι. Τὴν ἔννοιαν ταύτην περὶ Θεοῦ ὡς ἀσυνειδήτου, ἄνευ νοήσεως καὶ ἐλευθερίας καὶ τὴν σχέσιν τοῦ κόσμου πρὸς τοιοῦτον ἄνουν, ἄλογον καὶ ἀνελεύθερον θεόν, ἀναπτύσσει πλατύτερον ἐν τοῖς ἑξῆς λόγοις· «μόνον ἀνείδεος, ἀκίνητος, ἀσυναίσθητος καὶ ὑπερούσιος δύναται νὰ νοηθῇ ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων... Πάντα ἐν τούτοις τὰ καλούμενα βάρβαρα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς, Ἰνδοί, Πέρσαι, Βαβυλώνιοι, Φοίνικες, Αἰγύπτιοι καὶ Χαλδαῖοι εἶχον κατορθώσει ἀπὸ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων ν' ἀνεύρωσι τὴν μόνην δυνατὴν λύσιν τοῦ φοβερωτάτου τῶν μεταφυσικῶν κόμβων καὶ νὰ ἐξηγήσωσι τὴν δημιουργίαν διὰ τοῦ δόγματος τῆς ἐκπορεύσεως ἢ ἀπορροῆς... Δύσκολον ἐν τούτοις ἀπομένει νὰ ὁρισθῇ μετ' ἀκριβείας κατὰ πόσον παρέλαβον οἱ Νεοπλατωνικοὶ τὰ περὶ ἀπορροῆς παρὰ τῶν Ἑβραίων καὶ κατὰ πόσον ἀπ' εὐθείας παρὰ τῶν παντοίων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φιλοσοφούντων ἀνατολιτῶν. Ὁποωσδήποτε ἡ θεωρία αὕτη, δι' ἧς κατώρθωσαν οἱ πλατωνίζοντες νὰ πληρώσωσι τὸ ἄλλως ἀνυπέρβλητον χάσμα μεταξὺ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ πολλαπλοῦ, τῆς ἰδέας καὶ τοῦ ἀνειδέου, τοῦ κόσμου καὶ τοῦ Θεοῦ... ὀλίγον διαφέρει κατ' οὐσίαν ἀπὸ τῆς τῶν Ἀσιατῶν... Τὰ πάντα εἶνε μόρια Θεοῦ «ὑπερρεύσαντος διὰ τὸ ὑπέρπληρες» ἐξ αὐτοῦ «οὐ προσνεύσαντος, οὐδὲ βουληθέντος, οὐδ' ὅλως κινηθέντος»... Ταῦτα ἐκπορεύονται ἐξ αὐτοῦ καθ' ὃν τρόπον τὸ φῶς καὶ ἡ θερμότης ἐκ τοῦ πυρός» (σελ. 536 καὶ σελ. 540). «Τὸ σύμπαν οὐ μόνον ἐκπορεύεται ἐξ αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ), ἀλλὰ καὶ περιέχεται ἐν αὐτῷ, ὡς δὲ ὁ θεῖος νοῦς περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν νοητῶν, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Θεοῦ τὸ σύνολον τῶν αἰσθητῶν ὄντων. Ἀπολύτως δ' ἀδύνατον εἶναι νὰ θεωρήσωμεν ταῦτα μετὰ τοῦ Πλάτωνος ὡς ἔργα δημιουργοῦ ποιήσαντος αὐτὰ σκοπίμως, καθ' ὃν τρόπον πλάττει τὸ ἀγγεῖον ὁ κεραμεὺς καὶ ἀναδεικνύει τὸ ἄγαλμα ὁ τεχνίτης. Τὸν κόσμον δὲν ἐποίησεν ὁ Θεὸς «ἐπακτῷ γνώμῃ, οὐδὲ βουλὴν ἢ σκέψιν ἀναμείνας», ἀλλὰ διότι ἔνεστιν ἑκάστῃ φύσει τὸ μετ' αὐτὴν ποιεῖν καὶ ἐξελίττεσθαι οἷον σπέρματος». Καὶ σελ. 537, «ὁ νόμος τῆς ἐκχύσεως, ἐκπορεύσεως, προόδου, ἀπορροῆς, ἀκτινοβολίας ἢ ὅπως καὶ ἂν ὠνομάσθη, εἶνε κατά τε τὴν λογικὴν καὶ τὴν πεῖραν ἀπαράβατος καὶ μόνος ἱκανὸς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γένεσιν τῶν ὄντων». Κατὰ ταῦτα ὁ κ. Ῥοΐδης ἀπορρίπτων τὴν κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ ὡς ἀπολύτου Πνεύματος, νοοῦντος, γινώσκοντος, βουλομένου καὶ ἐνεργοῦντος κατ' ἠθικὴν ἀναγκαιότητα, ἀποδέχεται ὡς μόνην ὀρθὴν τὴν ἔννοιαν περὶ αὐτοῦ ὡς φυσικοῦ. ὄντος τυφλῶς καὶ κατὰ φυσικὴν ἀναγκαιότητα ἐνεργοῦν-

τος. Ἐπίσης καὶ τὴν πρὸς τὸν κόσμον σχέσιν αὐτοῦ παριστᾷ ὡς ὅλως φυσικὴν καὶ τυφλὴν ἐνέργειαν. Θεωρῶν τὸν κόσμον ὡς δι' ἀπορροῆς καὶ ἐκπορεύσεως προερχόμενον ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅστις παρίσταται ὥς τι πῦρ ἢ φῶς ἐκπίμπον καὶ ἐκχέον τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ πρὸς τὰ ἐκτός, διὰ δὲ τῆς τοιαύτης ἀπορροῆς, ἐκπορεύσεως καὶ ἐκχύσεως ἢ ἀκτινοβολίας τοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ πῦρ ἢ φῶς παριστωμένου Θεοῦ παράγεται ὁ κόσμος. Ἀποτεινόμεθα πρὸς τὸν ὑγιᾶ νοῦν παντὸς λογικοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἐκφανθῇ ὁποτέρα τῶν περὶ Θεοῦ καὶ τῆς πρὸς τὸν κόσμον σχέσεως αὐτοῦ ἔννοια εἶνε λογικωτέρα, ἡ φυσιομορφική, οὕτως εἰπεῖν, ἔννοια περὶ αὐτοῦ, καθ' ἣν ὁ Θεὸς νοεῖται ὡς τυφλῶς ἐνεργοῦσα φυσικὴ δύναμις, ὡς φυσικῶς ἀπορρέουσα καὶ ἐκχεομένη καὶ διὰ τῆς τοιαύτης φυσικῆς ἐνεργείας, διὰ τῆς ἀπορροῆς καὶ ἐκχύσεως ἑαυτῆς παράφουσα τὸν κόσμον, ἢ ἡ ἔννοια περὶ αὐτοῦ ὡς πνευματικοῦ ὄντος, ἔστω καὶ ἀνθρωποειδὴς ἢ ἀνθρωπομορφική; Εἶνε δυνατόν ποτε, ἀνὴρ εὐφυής, οἷος ὁ κ. Ῥοῖδης, νὰ φρονῇ σπουδαίως ὅτι ὁ μὲν φιλοσοφικὸς λόγος τοῦ ἀκραιφνῶς φιλοσοφοῦντος προσκρούει κατὰ πάσης ἐννοίας περὶ Θεοῦ ὡς πνευματικοῦ ὄντος, καὶ ἂν πρὸς στιγμὴν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ τοιαύτη ἔννοια εἶναι ἀνθρωποειδής, ἡ δὲ φυσιομορφικὴ περὶ Θεοῦ ἔννοια ἢ ἥκιστα σύμφωνος πρὸς τὸν κοινὸν νοῦν καὶ τὸν συνήθη ἡμῶν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, εἶνε ἐπαρκὴς εἰς τὸν ἀκραιφνῶς φιλοσοφοῦντα; Δὲν προδίδει ἆρά γε ἡ φυσιομορφικὴ ἢ πυριμορφικὴ περὶ Θεοῦ ἔννοια διαστροφὴν καὶ κατάπτωσιν τοῦ φιλοσοφοῦντος ἀνθρωπίνου πνεύματος, θεωροῦντος ἀναξίαν μὲν ἑαυτοῦ τὴν ἔννοιαν περὶ Θεοῦ ὡς ἀπολύτου πνευματικοῦ ὄντος, ἀξίαν δὲ τοῦ ἀκραιφνῶς φιλοσοφοῦντος τὴν φυσιομορφικὴν ἢ φυσιομορφικὴν περὶ αὐτοῦ ἔννοιαν; Ἂν πᾶς ἔχων συνείδησιν τῆς οὐσιώδους διαφορᾶς, ἥτις ὑφίσταται μεταξὺ τῶν λογικῶν καὶ τῶν ἀλόγων ζῴων, ὡς καὶ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων καὶ τῶν ἀψύχων ἢ ἀνοργάνων καὶ τῆς φυσικῆς ἢ χημικῆς ἐνεργείας αὐτῶν, θεωρεῖ εὐλόγως μεγίστην τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνην, ἥτις κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Δαυὶδ «ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς» (ψαλμ. ΜΙΒ', 13), διὰ τίνος ὀνόματος δύναται νὰ χαρακτηρίσῃ προσφυῶς τὴν θεωρίαν τῶν φιλοσόφων ἐκείνων, οἵτινες οὐχὶ ἑαυτούς, ἀλλὰ τὸ ἀπεριόριστον ὄν, τὸν Θεόν, παριστῶσιν ὡς ὅμοιον πρὸς φυσικήν τινα ἐνέργειαν, κατωτέραν καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζῴων; Καὶ ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι ἡ περὶ Θεοῦ ἔννοια τοῦ χριστιανισμοῦ εἶνε ἀνθρωποειδής, ἡ τοιαύτη ἔννοια περιέχει ἀλήθειάν τινα, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι ἀνθρωποειδής. διότι καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεοειδής, ἅτε πλασθεὶς κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. Ὡς δ' ἐκ τῆς τελείας εἰκόνος ἢ ἐκ τινος σκιαγραφίας ἢ φωτογραφίας δύναταί τις νὰ λάβῃ ἔννοιάν τινα τοῦ ἀπεικονιζομένου, οὕτω καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰκόνος τοῦ Θεοῦ δύναταί τις νὰ λάβῃ ἔννοιάν τινα τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἡ περὶ Θεοῦ ὡς ἀπεριορίστου πνευματικοῦ ὄντος νοοῦντος καὶ βουλομένου ἔννοια δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνθρωποειδὴς ἢ ἀνθρωπομορφική διότι τοῦ ἀνθρώπου μὴ ὄντος πνευματικοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐνσωμάτου, ὁ Θεὸς δὲν νοεῖται οὔτε ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, οὔτε ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, οὔτε ὑπὸ τῶν γραμμάτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐνσώματος. ἀλλ' ὡς καθαρώτατον Πνεῦμα. Ὅθεν ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς περὶ Θεοῦ ἐννοίας τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐννοίας ἀνθρωποειδοῦς ἢ ἀνθρωπομορφικῆς δὲν εἶνε ἀκριβής.

Ὁ δὲ Θεὸς τοῦ πλωτινίζοντος κ. Ῥοῖδου προσδιορίζεται ἀκριβέστερον ἐν τοῖς ἑξῆς λόγοις αὐτοῦ· «Πάντα, ὅσα ὑπεγορεύει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ ἐποπτεία τῶν περὶ αὐτὸν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὰς δύο τιμίας στοιχειώδεις καὶ ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας ἰδέας, τὴν ἰδέαν τοῦ πεπερασμένου, ἤτοι τῶν ὅσα βλέπομεν γεννώμενα καὶ θνήσκοντα, διαδεχόμενα ἄλληλα ἐν τῷ χρόνῳ καὶ παρέπλευρα ἐν τῷ χώρῳ, παροδικά, ἀκίνητα καὶ ἀλλοιούμενα ἀκαταπαύστως καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου, ἤτοι αὐτῶν τοιούτων πραγμάτων νοουμένων ὡς ἀπεριορίστων, ὑπὸ χρόνου καὶ τόπου, ἀμετεβλήτων καὶ ἀνυποτάκτων εἰς τὸν νόμον τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς. Τὴν δὲ δευτέραν ταύτην ἰδέαν ἀδύνατον εἶνε νὰ θεωρήσῃ τις ὡς αὐθαίρετον ἐπινόημα, ἀφοῦ οὐ μόνον ἐπιβάλλεται ὡς λογικῶς ἀχώριστος ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὸν φιλοσοφοῦντα, ἀλλὰ καὶ ὁ πόθος ἀπειρότητος εἶνε ἀνεκρίζωτος ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἀπὸ τῆς εὐγενεστάτης μέχρι τῆς ἀσανδήποτε χοικῆς.... Οὕτω λοιπὸν πρόκειται ἡμῖν δύο τόποι ὑπάρξεως, ὁ πρόσκαιρος καὶ ὁ αἰώνιος, ὁ περιωρισμένος καὶ ὁ ἄπειρος, ὁ ἀτελὴς καὶ ὁ τέλειος, ὁ παροδικὸς καὶ ὁ μόνιμος, ὁ αἰσθητὸς καὶ ὁ νοητὸς ἢ ὁποιοδήποτε ἄλλως ὠνομάσθησαν ἢ δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν ὁ κόσμος καὶ ὁ Θεός. Ἡ δὲ πίστις εἰς ἀμφοτέρους τούτους ἐπιβάλλεται ἀναποδράστως, καὶ μάταιος ἀπέβη πᾶς ἀγὼν πρὸς ἄρνησιν εἴτε τῶν ὅσα βλέπομεν καὶ ἐγγίζομεν, εἴτε τῶν ὅσα νοοῦμεν. Ἀποτέλεσμα παρανοήσεως καὶ οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύεται ἡ ἀποδοθεῖσα εἰς τινας αἱρέσεις ἄρνησις τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ οὐχ ἧττον ἄδικον εἶνε νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄθεοι οἱ δι' ἄλλου ὀνόματος ὀνομάσαντες τὸν Θεόν. Πράγματι οὔτε τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου τὴν ὕπαρξιν οὐδείς ποτε ἠρνήθη· ἡ δὲ συνύπαρξις καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἀντίθεσις ἀποτελοῦσι τὸ μέγα καὶ αἰώνιον πρόβλημα τῆς φιλοσοφίας» (σελ. 531, 532). Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις περιέχονται οὐ μόνον ἀλήθειαι, ἀλλὰ καὶ πλάναι οὐ μικραί. Ἀληθῶς ὁ φιλοσοφῶν ἀνθρώπινος νοῦς διακρίνει ἀκριβῶς τὴν ἰδέαν τοῦ πεπερασμένου ἀπὸ τῆς ἰδέας τοῦ ἀπείρου, ἡ ἰδέα δ' αὕτη τοῦ ἀπείρου ἢ ἀπεριορίστου δὲν εἶνε αὐθαίρετον ἐπινόημα, καθ' ὅσον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς νοῶν τὴν ἰδέαν τοῦ πεπερασμένου ἢ περιωρισμένου νοεῖ ἀναγκαίως ἅμα καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀπείρου ἢ ἀπεριορίστου· διότι ὁ νοῦς ναεῖ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ ὑφιστάμενον ὡς περιωριμένον καὶ ἀτελὲς συγκρίνων αὐτὸ πρὸς τὴν ἀναγκαίως ὑπ' αὐτοῦ νοουμένην ἰδέαν τοῦ ἀπείρου ἢ ἀπεριορίστου, κατὰ ταύτην δὲ μόνον τὴν ἔννοιαν ἡ ἰδέα τοῦ ἀπείρου ἐπιβάλλεται ὡς λογικὸς ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἰδέας τοῦ πεπερασμένου ἢ περιωρισμένου. Ὁμοίως ἀληθὲς εἶνε ὅτι ὁ πόθος καὶ ἡ πίστις εἰς τὸ ἄπειρον εἶνε ἀνεκρίζωτος ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἀπὸ τῆς εὐγενεστάτης μέχρι τῆς ἀγενεστάτης, ἑπομένως ἀδίκως θεωροῦνται ὡς ἄθεοι οἱ δι' ἄλλου ὀνόματος ὀνομάσαντες τὸν Θεόν, ὅσον καὶ ἂν εἶνε ἐσφαλμένη ἡ περὶ Θεοῦ ἔννοια αὐτῶν. Ἀλλὰ πρὸς ταῖς ἀληθείαις ταύταις περιέχεται ἐν τοῖς ἀνωτέρω λόγοις τοῦ κ. Ῥοῖδου καὶ γνώμη τις περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἀπείρου καὶ πεπερασμένου ἀντιφάσκουσα πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν ὡς «ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένων», ὡς αὐτὸς ὁ κ. Ῥοῖδης χαρακτηρίζει αὐτάς· ἐνῷ δηλονότι τὰς ἰδέας τοῦ πεπερασμένου καὶ τοῦ ἀπείρου νοεῖ ὡς «ἀκριβῶς ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας», ἀντιφάσκων πρὸς τὴν τοιαύτην ἔννοιαν νοεῖ ἅμα αὐτὰς κατὰ τὴν σχέσιν τῆς ταυτότητος καὶ μόνον ὡς δύο τύπους ὑπάρξεως τοῦ αὐτοῦ κατ' οὐσίαν πράγματος κατὰ τὸ σύστημα τοῦ πανθεϊσμοῦ. Ἔτι σαφέστερον περὶ τῆς σχέσεως τῆς ταυτότητος τῶν ἀπ' ἀλλήλων ἀκριβῶς διακεκριμένων, τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου, γίνεται λόγος ὀλίγον κατωτέρω τῆς αὐτῆς σελίδος, ἔνθα λέγεται, «οὐδὲν τῷ ὄντι ὑπάρχει τὸ κωλύον νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, τὸ μόνιμον καὶ τὸ παροδικόν, τὸν Θεὸν καὶ τὸν κόσμον, ὡς διπλῆν τοῦ αὐτοῦ πράγματος ὄψιν, οὐχὶ ὡς δύο ὅρους διακεκριμένους, ἢ δύο ἀρχὰς ἀνεξαρτήτους καὶ δεκτικὰς ὑπάρξεως χωριστῆς, ἀλλ' ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀρχόν, ἥτις ἀπὸ διαφόρου σκοπιᾶς ἐξεταζομένη παρίσταται ὁτὲ μὲν ὡς ἄπειρον, ὁτὲ δὲ ὡς πεπερασμένον, ὡς κόσμος ἢ ὡς Θεός» καὶ σελ. 533, «οὔτε ἡ φύσις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ Θεοῦ, ο ὔ τ ε ὁ Θ ε ὸ ς ἄ ν ε υ τ ῆ ς φ ύ σ ε ω ς, ἐ ν ᾗ ἀ ν α π τ ύ σ σ ε τ α ι. Ἐκ τῶν κόλπων τῆς ἀκινήτου αἰωνιότητος, τῆς ὑπερτάτης τελειότητος καὶ τῆς παντοδυνάμου αἰτίας ἀ π ο ρ ρ έ ε ι κ α τ' ἀ ν ά γ κ η ν ἀπειροποίκιλος πληθὺς ὄντων ἀτελῶν καὶ προσκαίρων... ἀδιαλείπτως ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπορευομένων καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἐπιστρεφόντων. Ὁ Θ ε ὸ ς κ α ὶ ἡ φ ύ σ ι ς δ ὲ ν ε ἶ ν ε δ ύ ο ὄ ν τ α, ἀ λ λ ὰ τ ὸ ἓ ν κ α ὶ μ ό ν ο ν πράγματι ὄν, ὑπὸ τὴν διπλῆν αὐτοῦ ὄψιν, ἑ ν ὰ ὅ δ ο ς π ο λ λ α π λ α σ ι α ζ ο μ έ ν η ς κ α ὶ π ο λ λ α π λ ό τ η τ ο ς ἐ ν ι ζ ο μ έ ν η ς. Τοῦτο εἶνε τὸ ἀπὸ τοῦ Βούδα μέχρις ἡμῶν ἀναλλοίωτον σύμβολον πίστεως τοῦ Πανθεϊσμοῦ παρά τε τοῖς Ἀνατολίταις καὶ τοῖς Νεοπλατωνικοῖς, τοῖς θεοσόφοις τῶν μέσων αἰώνων καὶ τοῖς σήμερον ὑπερβατικοῖς. Οἱ μὲν ὠνόμασαν τὸν Θεὸν ψυχὴν τοῦ κόσμου, οἱ δὲ τὸν κόσμον ὑπερέκχυσιν τοῦ θείου, ἄλλοι ἐδίδαξαν ὅτι τὸ πράγματι ὂν ἔγκειται ἐν τῇ συμπτώσει τῶν ἀντιθέτων, καὶ παρ' ἄλλων μανθάνομεν ὅτι τ α ὐ τ ί ζ ο ν τ α ι τ ὰ ἐ ν α ν τ ί α ὑπὸ τὴν ποικιλίαν ὅμως τῶν τύπων ἀπομένει ἐναργὴς ἡ ἀσάλευτος προσήλωσις εἰς τὸ θεμελιῶδες κοινὸν δόγμα, τὸ ὁ μ ο ο ύ σ ι ο ν τ ο ῦ κ ό σ μ ο υ κ α ὶ τ ο ῦ Θ ε ο ῦ». Βεβαίως τὰ δύο ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα, τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, ὁ Θεὸς καὶ ὁ κόσμος, δὲν πρέπει νὰ νοῶνται μήτε ὡς ἀντιφατικὰ ἀλλήλων οὕτως, ὥστε, τιθεμένου τοῦ ἑνός, νὰ ἀίρηται τὸ ἕτερον, μήτε ὡς δύο ἀντίθετοι ἀρχαὶ οὕτως, ὥστε νὰ δύνωνται μὲν νὰ συνυπέρχωσιν, ἀλλ' ἐν διηνεκεῖ πρὸς ἀλλήλας διαμάχῃ ἢ ὡς ἄλως ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλας. Τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, ὁ Θεὸς καὶ ὁ κόσμος, πρέπει νὰ νοῶνται ὡς ἀκριβῶς μὲν ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ὡς ἐν σχέσει πρὸς ἄλληλα ὑπάρχοντα, οὐχὶ δὲ ὡς αἴροντα ἄλληλα ἢ ὡς ἐν ἀϊδίῳ διαμάχῃ καὶ ἀντιθέσει συνυπάρχοντα. Οὕτω νοεῖ τὴν σχέσιν αὐτῶν ὁ χριστιανισμὸς καὶ τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ κυρίως θεϊσμοῦ (deismus). Ὡς ἐν διαμάχῃ δὲ πρὸς ἄλληλα καὶ ὡς δύο ἀντιθέτους καὶ συναϊδίους ἀρχὰς νοεῖ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον ὁ δυαδισμὸς (dualismus), οὗτινος διαφέρει ὁ δεισμός, ἤτοι ὁ ἀτελὴς θεϊσμὸς (deismus), κατὰ τοῦτο ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο σύστημα θεωρεῖ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, τὸν Θεὸν καὶ τὸν κόσμον, οὐχὶ μὲν ὡς ἐν διηνεκεῖ διαμάχῃ, ἀλλὰ σχεδὸν ὡς ἄσχετα πρὸς ἄλληλα. Ὡς ἀντιφατικὰ δὲ καὶ αἴροντα ἄλληλα νοεῖ αὐτὰ τὸ σύστημα τοῦ πανθεϊσμοῦ ἔν τε τῇ μορφῇ τῆς ἀκοσμίας,

καθ' ἣν μόνον ὁ Θεὸς ἔχει πραγματικὴν ὕπαρξιν, ὁ δὲ κόσμος οὐδεμίαν ἢ φαινομενικὴν μόνον ὕπαρξιν ἔχει (σύστημα τοῦ Σπινόζα), καὶ ἐν τῇ μορφῇ τῆς παγκοσμίας, καθ' ἣν μόνον ὁ κόσμος ἔχει πραγματικὴν ὕπαρξιν, ὁ δὲ Θεὸς μόνον φαινομενικὴν ὕπαρξιν ἔχει (σύστημα τοῦ Φιχθίου). Τὸ δὲ πανθεϊστικὸν σύστημα τοῦ νεοπλατωνισμοῦ, ὑπὲρ οὗ ὑπερμαχεῖ ὁ κ. Ῥοῦδης, πῶς θεωρεῖ τὴν σχέσιν τοῦ ἀπείρου καὶ πεπερασμένου, τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ κόσμου, πρὸς ἄλληλα; Παραδέχεται ἆρά γε τὸν πανθεϊσμὸν ἐν τῇ μορφῇ τῆς ἀκοσμίας, ἢ ἐν τῇ μορφῇ τῆς παγκοσμίας; Ἢ μήπως δοξάζει ὅτι, ὅταν μὲν ἔχῃ ὕπαρξιν τὸ ἄπειρον, ὁ Θεός, δὲν ὑπάρχει τὸ πεπερασμένον, ὁ κόσμος, ὅταν δὲ ὑπάρχῃ τὸ πεπερασμένον ἢ ὁ κόσμος, δὲν ἔχει πραγματικὴν ὕπαρξιν ὁ Θεός, καθ' ὅσον διὰ τῆς ὑπερεκχύσεως καὶ ἀπορροίας ἑαυτοῦ μετετράπη εἰς τὸ πεπερασμένον, εἰς τὸν κόσμον, καὶ μόνον ὅταν ὁ κόσμος ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ ἄπειρον, εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἕν, ὁπότε ὁ κόσμος δὲν ἔχει πλέον πραγματικὴν ὕπαρξιν, τότε λαμβάνει πάλιν ὕπαρξιν τὸ ἄπειρον, ὁ Θεός, τὸ ἕν; Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου οὔτε ὁ κ. Ῥοῦδης, ταυτίζων τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, τὸν Θεὸν καὶ τὸν κόσμον, παρέχει σαφῆ καὶ ὡρισμένην ἔννοιαν, οὔτε ὁ νεοπλατωνισμός, οὗ τὸν πανθεϊσμὸν ἀποδέχεται ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς φιλοσοφίας, εἰ καὶ ἡ τελευταία γνώμη φαίνεται μᾶλλον συνᾴδουσα πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ συστήματος τοῦ Πλωτίνου. *(Ἀκολουθεῖ)*

Ο ΑΛΗΘΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

«Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν» (Ἱερ. Εὐαγγέλιον).

Ἐπὶ τῆς γῆς μας φυτὰ καὶ ζῷα
κατὰ τὸν βίον τὸν ὁλικὸν
διατηροῦνται ἄσηπτα, σῶα
διὰ τὸ ἅλας τὸ φυσικόν.

Εἶν' οὐσιῶδες αὐτῶν στοιχεῖον·
ἡ ὕπαρξίς των Φ' ἀνατρεπῇ,
ἂν τοῦτο λείψῃ, καὶ τῶν μορίων
αὐτῶν ἓν ἕκαστον θὰ σαπῇ.

Καὶ κακοσρίας καὶ δυεμορφίας
ἡ γῆ ἐντεῦθεν θὰ πληρωθῇ,
καὶ τῆς παγκάλου της εὐτυχίας
ἡ φύσις πᾶσα θὰ στερηθῇ.

Εἰς τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν
τοιοῦτον ἅλας πνευματικὸν
δίδει τὴν ἄφθαρτον ἁρμονίαν
κατὰ τὸν βίον τὸν ἠθικόν.

Τοιοῦτον ἅλας εἶνε ὁ βίος,
εἶνε ὁ λόγος παντὸς πιστοῦ,
ὅστις δικαίως ζῇ καὶ ὁσίως,
ὡς λάτρης γνήσιος τοῦ Χριστοῦ.

Διὰ ἀρετῆς του τῆς θεσπεσίας
καὶ εὐσεβείας του συγκρατεῖ
τὰ μέλη οὗτος τῆς κοινωνίας·
ἡ χάρις τούτου ἐπικρατεῖ!

Αὐτὸς κωλύει τὴν σηπεδόνα
τῆς ἀσεβείας νὰ αὐξηθῇ
καὶ τῆς κακίας τὴν τερηδόνα
εἰς πᾶν τὸ σῶμα νὰ ἐκταθῇ.

Αὐτὸς πυρίστατος εἶνε πόλις
ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ ὑψηλοῦ,
Θέαμα κάλλιστον τῆς γῆς ὅλης,
γνώμων δικαίου, τύπος καλοῦ.

Ὡς καταφύγιον χρησιμεύει
εἰς τοὺς ἀπόρους καὶ δυστυχεῖς·
περιποιεῖται καὶ θεραπεύει
τοὺς ἄλγη ἔχοντας τῆς ψυχῆς.

Ἐνῷ ἐξέχει ἡ ἀρετή του,
ἐνῷ εἰς πάντας εἶν' ἀρεστή,
δὲν ὑπεραίρεται ἡ ψυχή του
καὶ τῷ Κυρίῳ εὐαρεστεῖ.

Καὶ ὡς ἐπάνω χρυσῆς λυχνίας
ἀνηρτημένος εἶνε λαμπτὴρ·
εἶνε ἀψιδὸς τῆς ἀδριανίας
ὡς τηλεγράφιστατός τις ἀστήρ.

Τὰ ἔργα τούτου λαμπρὰ θαυμάζουν
πολλοὶ πολλάκις ὁλομανεῖς,
καὶ τὸν Πατέρα Θεὸν δοξάζουν
τὸν κατοικοῦντα ἐν οὐρανοῖς.

Τῶν τῷ ὄντι χάριτος θείας
εἶν' ὁ τοιοῦτος καταφανῶς,
γνήσιος λάτρης τῆς ἀληθείας,
ὁ ἀληθῆς μαν χριστιανός.

Ἐν Σμύρνῃ 1890.

ΣΑΠΦΩ ΛΕΟΝΤΙΑΣ

ΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

ΚΑΤΑ ΠΟΛΥΒΙΟΝ

Γ'.

Οἱ ἡγεμόνες ἢ ἐξ ἀρχῆς αὐδὲν ἐπιχειροῦσιν ἢ ἐπιχειρήσαντές ποτέ τι λαμβάνουσι πάντα τὰ μέτρα, δι' ὧν καθίσταται πιθανὴ ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἑκάστοτε ἐπιχειρήσεως (1), *διότι, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιχειρήσωσι σπουδαῖόν τι, λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον τὴν παροῦσαν θέσιν τῆς ἑκάστοτε προκειμένης ἐπιχειρήσεως, ἀλλὰ καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς* (2), *φροντίζουσιν ἐκ παντὸς τρόπου καὶ μανθάνουσιν ἀκριβῶς τὰς ἰδιότητας τῆς ψυχῆς τῶν ἡγεμόνων τῶν ἐναντίων καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πολεμικοῖς* (3), *εἶναι δύσπιστοι* (4), *βαθέως ἐρευνῶσι καὶ ἀκριβῶς διευκρινίζουσι τὰς ἀληθεῖς προαιρέσεις καὶ τοὺς γνησίους καὶ πραγματικοὺς σκοπούς τῶν τε διαλυομένων τὰς ἐχθρας καὶ τῶν συντιθεμένων τὰς φιλίας λαῶν, ἵνα, ἀκριβῶς γινώσκοντες πότε ἕνεκα τῶν περι-*

(1) (Ἀποσ. 151)
(2) (Ἀποσ. 39)
(3) (3, 81, 3)
(4) (8, 28, 11)

στάσεων καὶ τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀπελπισίας αὐτῶν καὶ πότε ἐξ εἰλικρινοῦς καὶ ἀδόλου διαθέσεως πολιτεύονται οὕτω, πρὸς μὲν τοὺς καιροφυλακτοῦντας, ὅπως ἐπαναλάβωσι τὰς ἐχθρικὰς αὐτῶν ἐνεργείας, ὦσιν ἐφεκτικοὶ καὶ προφυλακτικοί, πρὸς δὲ τοὺς εἰλικρινῶς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀφόβως ἐμπιστεύωνται καὶ προθύμως συμμαχῶσι (1).

Οἱ ἀγαθοὶ ἡγεμόνες οὐδέποτε ὁρμῶνται εἰς τοὺς πολέμους ἐκ στρατιωτικῆς περιπετείας καὶ κενοδοξίας, ἀλλὰ μόνον ἐκ στρατηγικῆς περινοίας, ἔχουσιν ἑστῶτα λογισμὸν καὶ πράττουσιν ὅ,τι πράττουσι νουνεχῶς (2)· *ἡ δὲ ἀγχίνοια ἡ ὑπερτέρα τοῦ ἡγεμόνος καθιστᾷ τὴν τελειοτέραν σύνταξιν καὶ τὸν πληρέστερον καθοπλισμὸν τῶν ἐναντίων ἀχρηστον* (3), *ἐμφυσᾷ τὴν πεποίθησιν περὶ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῶν ἐπιχειρουμένων εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν καὶ ἐνθαρρύνει αὐτοὺς ὀψέποτε ἀποδειλιάσωσιν* (4), *ἐνῷ ὄλεθρος πάντοτε ἐπέρχεται εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τὰς πόλεις, ὅταν οἱ προεστῶτες τῶν πραγμάτων ἢ διὰ κενοδοξίαν ἢ διὰ μειρακιώδη στάσιν ἢ δι' ἀπειρίαν ἢ διὰ καταφρόνησιν τῶν δυνάμεων τῶν ἐναντίων ἐν οὐ δέοντι ἐκτίθενται εἰς τοὺς κινδύνους. Οἱ ἀγαθοὶ προεστῶτες τῶν πραγμάτων καὶ μάλιστα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις εἶναι ἥκιστα παράτολμοι καὶ ῥιψοκίνδυνοι· προφυλάττουσιν ἑαυτούς, οὐδαμῶς οὐδέποτε εἰκῇ καὶ ἀλόγως ἐκτίθενται εἰς τοὺς κινδύνους. Πολλοὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένων ἀποθνήσκουσι πρότερον καὶ ἔπειτα αὐτοί· ἀρχηγοὶ ἀποθνήσκοντες πρὶν ἢ ἀποθάνωσιν οἱ πλεῖστοι τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένων πρότερον εἶναι μωροὶ καὶ ἀφιλοπάτριδες· καὶ τοῦτο διότι, ἐὰν αὐτοὶ σῶοι καὶ ἀκέραιοι παραμένωσι καὶ αἱ μεγαλειτεραι ἀτυχίαι, ἐάν ποτε τοιαῦται ἐπισυμβῶσι, δυνατὸν αὖθις νὰ ἐπανορθωθῶσιν, ἐνῷ ἐν οἱ ἀρχηγοὶ ἀποθάνωσι, καὶ ἂν νικήσωσιν ἀκόμη οἱ πολλοί, οὐδὲν ἐκ τῆς νίκης ὄφελος, ἀφοῦ ἡ τελεσφόρος πάσης ἐπιχειρήσεως ἔκβασις καὶ ἀφοῦ πᾶσα πάντων αἱ ἐλπίδες ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐξαρτῶνται* (5).

Ὅπως δὲ οἱ ἀγαθοὶ ἡγεμόνες τῶν πραγμάτων δὲν γίνονται παραίτιοι ὀλέθρου τῶν ἐμπιστευθέντων εἰς αὐτοὺς προπετῶς εἰς τοὺς κινδύνους ῥιπτόμενοι, οὕτω πάλιν καὶ δὲν φιλοζωοῦσι παρὰ τὸ δέον, ἀλλὰ καὶ γενναιότατα τὴν ζωὴν αὐτῶν θυσιάζουσιν, ὅταν ἐπιστῇ πρὸς τοῦτο ἡ ἀνάγκη καὶ ὅταν διατρέχωσιν ὅπως δήποτε τὸν κίνδυνον νὰ κατασταθῶσι τὰς ἑαυτῶν περιπετείας αἰσχρὰς καὶ ἐπονειδίστους (6).

(1) (3, 12, 5. 4, 30, 4)
(2) (3, 105, 9)
(3) (18, 28, 6)
(4) (Ἀποσ. 103)
(5) (10, 30, 9. π. ρ. β. λ. 4, 34, 2)
(6) (11, 2, 11)

Μέχρι θανάτου ἀγωνίζονται οἱ ἀγαθοὶ ἡγεμόνες, ὅταν ὄλεθρος ἐπικρέμαται εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν. Οὐδαμῶς ἀνέχονται νὰ ἐπιζήσωσι μετὰ τὴν πτῶσιν καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ποτὲ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ ἥλιος δὲν βλέπει συγχρόνως τὴν πατρίδα ἀφανισθεῖσαν καὶ αὐτοὺς ἐπιζήσαντας· τὸ κάλλιστον ἐντάφιον ἀνδρῶν γενναίων ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἐψυχωσι δι' ὅλου τοῦ βίου αὐτῶν ἀγωνισαμένων εἶναι τὸ πῦρ τῆς πυροπολουμένης πατρίδος αὐτῶν (1).

Ὅλως δὲ τὸ ἐναντίον οἱ κακοὶ προεστῶτες τῶν πραγμάτων. Οὗτοι δὲν ἔχουσι νοῦν, στεροῦνται δὲ καθ' ὁλοκληρίαν συνέσεως καὶ φρονήσεως (2), *εἶναι ἀγενεῖς καὶ ἀπερίσκεπτοι* (1), *ἐκλογίζονται εὐήθως τὰ παρόντα, τολμῶσι παιδικῶς πέραν τοῦ δέοντος, ποιοῦσιν ἀείποτε παρὰ τὸ καθῆκον* (1), *εἶναι ἀχρεῖοι* (3), *θηρεύουσιν ἀείποτε τὸ κατ' ἰδίαν συμφέρον* (4), *εἶναι ταραχώδεις καὶ θορυβώδεις ἀναστατοῦντες ἀείποτε τοὺς συμπολίτας αὐτῶν* (5), *εἶναι ὠμοὶ καὶ παράνομοι ἐμβάλλοντες εἰς διηνεκῆ ἀκατάστασίαν τὰς χώρας αὐτῶν* (6), *πολιτεύονται προπετῶς καὶ ἀλογίστως πρὸς τὰ ὅμορα ἔθνη καὶ τὰ ξένα κράτη, οὐδένα τῶν εἰθισμένων τύπων τῆς φιλανθρωπίας πρὸς αὐτὰ τηροῦντες* (7).

Προεστῶτες τῶν πολεμικῶν πραγμάτων ὄντες ἄνθρωποι οὐκιδανοὶ καὶ ὅλως τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν ἀνάξιοι ποιοῦσι διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀγένειαν καὶ ἀβουλίαν αἰσχρὰς τὰς ἥττας, καίπερ εὐγενῶς πολλάκις ἀγωνιζομένων τῶν στρατιωτῶν, καταισχύνουσι τὰς προγενεστέρας ἐνδόξους ἐθνικὰς πολεμικὰς πράξεις καὶ διάγουσιν ἐπονειδίστως τὸν καταλειπόμενον βίον αὐτῶν (8). *Προεστῶτες δὲ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ὄντες ἄνθρωποι ἀχρεῖοι καὶ ἀγενεῖς τὰς ψυχὰς καὶ ἄνανδροι καὶ ἄπειροι καὶ κακοὶ καὶ ἐξηχρειωμένοι καὶ ἔθνη εἰς μεγίστην δύναμιν πολιτικὴν ἀφιχθέντα καὶ γενναῖα καὶ φιλελεύθερα καὶ σφόδρα ἔνδοξα διά τε τῶν ἀρετῶν τῶν πολιτῶν καὶ τῆς χρηστότητος καὶ δεξιότητος αὐτῶν ἄλλοτε γενόμενα, τέλεον ἀφανίζουσιν, ἀμαυροῦσι τὴν δόξαν αὐτῶν, ἐκμηδενίζουσι τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἐμπλέκουσιν αὐτὰ εἰς κινδύνους φοβεροὺς καὶ διαφθείρουσι καὶ τέλεον ἀποκτηνοῦσι τὸν λαόν, παραίτιοι γενόμενοι τοῦ νὰ διάγῃ κτηνωδῶς τὸν βίον*

(1) (39, 2, 8)
(2) (40, 3, 9)
(3) (11, 2, 5)
(4) (Ἀποσπ. 45)
(5) (5, 30, 5)
(6) (4, 32)
(7) (30, 20, α. 2. 32, 21, 1)
(8) (32, 21, 5)
(9) (38, 4, 4. 27, 2, 10)
(10) (11, 2, 6)

αὐτοῦ ἐν πλήρει σωματικῇ καὶ ψυχικῇ ἐκλύσει, ἐν τελείᾳ πολιτικῇ ἀκαταστασίᾳ καὶ ἀτιμίᾳ καὶ ἀφανείᾳ καὶ ἐν τελείᾳ κοινωνικῇ ἀνομαλίᾳ.

Οἱ ἄρχεῖοι προεστῶτες οὗτοι οὐδαμῶς ὑπ' ἄψιν ἔχοντες τὸ κοινὸν συμφέρον, οὐδαμῶς φροντίζοντες ὑπὲρ τῆς τῶν πολλῶν σωτηρίας, οὐδαμῶς καθαινόμενοι ἐκ τῶν συμφορῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν συμπολιτῶν διάγουσι βίον σκανδαλωδέστατον, ἀκολαστότατον καὶ τυραννικώτατον. Ἐπιβάλλουσι τὰ βάρη καὶ κατανέμουσι τὰς πρὸς τὴν πολιτείαν ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν εἰκῇ καὶ ἀνίσως, ἐπιβάλλουσι φόρους ἀδίκους καὶ δυσβαστάκτους τοῖς πλουσίοις, καταδημαγωγοῦσι τὸ πλῆθος, διαφθείρουσι καὶ παραλύουσι τὴν δικαιοσύνην, ἐκκόπτοντες τὴν δικαιοδοσίαν καὶ ἀδίκαστα ἐγκαταλείποντες τά τε ἐγκλήματα καὶ τὰς ἄλλας ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις τῶν ἔργων καὶ χυδαίων καὶ θρασέων ὀπαδῶν αὐτῶν, διευκολύνουσιν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποτίωσι τὰ χρέη αὐτῶν, εἰς τὸ νὰ μὴ φυλακίζωνται ἢ φυλακιζόμενοι τάχιστα νὰ ἀπολύωνται, μισθοδοτοῦσιν αὐτοὺς ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, προσεπινοοῦσι χάριν αὐτῶν καθ' ἑκάστην νέους τρόπους χαρίτων, αἵτινες φαίνονται μὲν προσωρινῶς καὶ μόνον κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὅτι εἶναί πως τοῖς πολλοῖς τοῖς λαμβάνουσι ταύτας ὠφέλιμοι, πράγματι δ' ὅμως τοῖς πᾶσιν ἀποβαίνουσι σὺν τῷ χρόνῳ ὀλεθριώτατα (¹). Κατεξανίστανται κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων αὐτούς, φέρονται ἀτίμως πρὸς αὐτούς, διασύρουσιν αὐτούς, διασπείρουσι ψήμας συκοφαντικὰς κατ' αὐτῶν, αὐθαδιάζονται πρὸς τοὺς προστατεύοντας αὐτοὺς λαοὺς καὶ κράτη, ἀνηκουστοῦσι τῶν φιλικῶν καὶ φρονίμων συμβουλῶν τῶν ξένων φίλων, θεραπεύουσι τὴν ματαιότητα καὶ τὴν κενοδοξίαν τὴν ἐθνικήν, ἀναθορυβοῦσιν ἀείποτε καὶ συνταράττουσι τὰ πράγματα φοβούμενοι μή, αὐτῶν καταστάντων, ἐκφανῆ ποτε ἡ ἰδία αὐτῶν κακία καὶ ἐπακολουθήσῃ ταύτῃ ἡ προσήκουσα τιμωρία, ἐξωτρύνουσι τὸ ἔθνος εἰς ἐπιβλαβεῖς καὶ αὐθάδεις ἐπιχειρήσεις, καταηλεοῦσι τὸ εὐγενέστερον καὶ εὐκινητότερον τῶν ὄχλων, κινοῦσι καὶ παροξύνουσι καὶ ἐξαπατῶσιν αὐτοὺς δὲ ἐπαγγελιῶν ψευδῶν, ἀποκρύπτουσιν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τοῦ ἔθνους αὐτῶν, μεγαλοποιοῦσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τερατεύουσι περὶ φιλιῶν καὶ συμπαθειῶν ἐξωθεν προσελευσομένων, ἀπειλοῦσι τοὺς φρονιμωτέρους, τοὺς θέλοντας νὰ ἐπίσχωσι τὴν διαφορωτάτην αὐτῶν, ἐνσπείρουσι τὸν τρόμον εἰς πάντα φρόνιμον πολίτην, ἀνοσίως καὶ ἀθέως διαβάλλοντες αὐτοὺς εἰς τὰ πλήθη ὡς προδότας τῆς πατρίδος, ὡς συνεργοῦντας μετὰ τῶν ἐχθρῶν κατ' αὐτῆς, ὡς εὐνοοῦντας πλεῖον τοὺς ἐχθροὺς ἢ τὴν γεννήσασαν, ἐξευκονίζουσι τὴν συνετὴν αὐτῶν διαγωγὴν ὡς προδοτικήν, χαρακτηρίζουσι τὴν ἐπιφυλακτικότητα καὶ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ὀλιγολογίαν αὐτῶν ὡς συμπτώματα φανερὰ προδοσίας αἰσχρᾶς, τὰ ὀθενδήποτε καὶ ἐφ' οἱουδήποτε ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας ὀρθότατα καὶ πρακτικώτατα παραινούμενα διασύρουσιν ὡς πρὸς τὸ ἴδιον συμφέρον τῶν παραινούντων καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὠφέλειαν λεγόμενα, παροξύνουσι κατ' αὐτῶν διὰ τῶν ἀγενεστάτων μέσων καὶ τῶν ἀναισχυντοτέρων ψευδολογιῶν τοὺς ὄχλους, ἕτοιμοι δ' ὄντες πρὸς πᾶσαν παρανομίαν, χλευάζουσιν, ὑβρίζουσι, συλλαμβάνουσι, δεσμεύουσιν, εἰς τὰς φυλακὰς ἀπάγουσιν, εἰς θάνατον καταδικάζουσι πάντα ὀρθοφρονοῦντα, πάντα ἀντιδοξοῦντα, ὡς παρατίους δῆθεν πάντων τῶν ἐνεστώτων κακῶν. Ἀναίσχυντοι δὲ καὶ παράνομοι, δωροδόκοι καὶ ἄπληστοι κατὰ τὸν χειρίστον τῶν κοινῶν πραγμάτων ὄντες ἐξαναγκάζουσι τοὺς ἀγαθοὺς συμπολίτας αὐτῶν νὰ πιστεύσωσιν ὡς τὴν μόνην σωτηρίαν ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀσεβείας τῶν ὁμωφύλων αὐτῶν ἀρχόντων τὴν εἰς τοὺς ξένους ὑποταγὴν σύμπαντος τοῦ ἔθνους καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς νὰ εὔχωνται τοῦτο. Οὕτω δὲ οἱ κατάπιστοι καὶ ὀλετῆρες προεστῶτες οὗτοι γίνονται παραίτιοι τοῦ νὰ ἐξουδετερωθῇ μὲν ἐκ παντὸς τρόπου ἡ ἐπὶ τῆς πολιτείας ἐπίδρασις πάντων τῶν ἀγαθῶν στοιχείων, νὰ ἐπαυξηθῇ δὲ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐν ταῖς πόλεσιν ὁ ἀριθμὸς καὶ νὰ μεγαλυνθῇ ἡ θρασύτης τῶν ἐργαστηριακῶν καὶ βαναύσων ἀνθρώπων(¹), οἵτινες ἐδυνατοῦντες ὅλως περί τε τοῦ παρόντος νὰ κρίνωσι καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος νὰ προνοήσωσι καὶ δελεαζόμενοι διά τινων μικρῶν χαρίτων καὶ εὐκολιῶν καὶ καταδημαγωγούμενοι ὑπὸ τῶν ταπεινοτάτων τούτων πολιτικῶν διὰ κακοηθεστάτων τινῶν ἐπαγγελιῶν πιστεύουσι πᾶν τὸ ὑπ' αὐτῶν λεγόμενον καὶ εἶναι ἕτοιμοι πρὸς πᾶν τὸ ὑπ' αὐτῶν παραγγελλόμενον (²), ἐποθρασυνόμενοι δὲ οὕτω βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀνέρχονται καὶ ὑποστηρίζονται καὶ προάγονται εἰς τὰς ὑπάτας ἀρχὰς τοὺς χειρίστους, ἐκλέγουσιν ὡς ἀντιπροσώπους καὶ πέμπουσιν εἰς τὰς κοινὰς συνόδους καὶ τὰ βουλευτήρια τοὺς ἀμαθεστάτους, τοὺς ἀπειροτάτους, τοὺς μανομένους, τοὺς ἐχθροὺς τῶν θείων, καὶ οὐχὶ ἁπανταχοῦ εἰς τοὺς αὐτόχρημα θανασίμους ἐχθροὺς τῆς πατρίδος καὶ τοὺς μάλιστα κατεπτύστους προδότας, καλέζουσι τοὺς ἐναντιουμένους εἰς αὐτούς, ἐπιθυμοῦσι τὰ ἀλλότρια καὶ οὕτω ἀνεπασθήτως μέν, ἀπαύστως ὅμως καὶ ἀπαρεγκλίτως ἐξωθοῦνται πάντες ἄρχοντές τε καὶ ἀρχόμενοι

(1) (20, 4. 5, 6 καὶ 7. 39, 2, 11. 2, 55, 8. 39, 2, 6, 38, 3, 6 καὶ ἑξῆς 40, 2, 5. 40, 3, 4. 38, 2, 12. 2, 32, 2. ἀπόσπ. 109)

(1) (38, 4. 40, 4, 5).
(2) (38, 3).

εἰς βεβαιότατον ὄλεθρον (¹)· ἡ ἀκρισία δὲ τότε καὶ ἡ ταραχὴ ἡ κατέχουσα τὰ δύσμοιρα ταῦτα ἔθνη εἶναι ἀξιοδάκρυτος (²). Πράγματα μόνον κατ' ἐπιφάνειαν ὅμοιά πως, κατ' οὐσίαν ὅμως πάντως ἀντίθετα, ἐκλαμβάνονται ὡς ἐντελῶς τὰ αὐτά. Ὁ πανοῦργος, ὁ πονηρός, ὁ κακοήθης καὶ ὁ κακομήχανος ὀχλοκόπος ἐκλαμβάνεται ὡς δεινός, ὡς ἔμπειρος, ὡς ἐπιστήμων, ὡς ἐντριβὴς πολιτικός. Ἡ κακοτεχνία, ἡ σκευωρία, ἡ πανουργία, ἡ πονηρία, ἡ κακορραφία ἐκλαμβάνονται ὡς σύνεσις, ὡς φρόνησις, ὡς περίνοια, ὡς εὐβουλία, ὡς σοφία, ὡς ἐμπειρία (³)· ὅταν δὲ οὕτω διαστραφῶσιν αἱ ἔννοιαι τῶν τόσῳ σπουδαίων τούτων πραγμάτων, τότε πλέον ἡ κοινὴ ἐλεεινότης εἶναι ἄμετρος. Αἱ πόλεις πληροῦνται ἀκρισίας, ταραχῆς καὶ δυσθυμίας τοσαύτης, ὥστε μακαρίζουσι μὲν οἱ ἐπιζῶντες τοὺς ἀποθανόντας, ἐλεοῦσι δὲ τοὺς εἰς τὰς ἐκστρατείας πορευομένους καὶ προορώμενοι τὸ μέλλον οἰκτείρουσι καὶ ταλαιπωρίζουσιν ἑαυτούς τε καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Ἀναρχία τελεία καὶ ἀθλιότης πλήρης ἐπικρατεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις ἔθνεσιν· οἱ ὑφιστάμενοι γίνονται αὐθάδεις, αἱ ἀναγκαστικαὶ εἰσφοραὶ ἐκπιέζονται διὰ παντὸς βαρβάρου καὶ ὠμοῦ τρόπου (⁴), αἱ αὐτοχειρίαι γίνονται πυκνότεραι, ὁ ἐκπατρισμὸς συνηθέστατος, ἡ ἐρήμωσις τῶν τέως ἀνθηρῶν πόλεων μεγίστη καὶ οἰκτροτάτη, αἱ ἀμοιβαῖαι προδοσίαι πάμπολλοι, ἡ ἀγένεια καὶ ἡ μικροψυχία τακτικώτατα (⁵), αἱ μοραὶ δὲ δημόσιαι πράξεις καὶ αἱ ἐπιβλαβεῖς καὶ αἱ παράνομοι πυκνότεραι (⁶).

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ

ΥΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ἐφαρμογὴ εἶνε ἡ λυδία λίθος τῶν διαφόρων συστημάτων καὶ προτάσεων καὶ τὸ ἀσφαλέστερον αὐτῶν κριτήριον. Οἰκονομολογικόν τι σύστημα εἶνε σοφόν; Ποῦ θὰ φανῇ. Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ. Μηχανικόν τι σύστημα εἶνε ὠφέλιμον; Ποῦ θὰ φανῇ; Ἐν τῇ ἐφαρμογῇ.

Νοσεῖ τις, διάφοροι δὲ τρόποι προτείνονται θεραπείας. Τίς ὁ κρείσσων; Ἕκαστος τῶν ἰατρῶν διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων κηρύσσεται ὑπὲρ τοῦ ἰδίου. Τίς δ' ὁ ἀληθῶς κρείσσων; Ὁ στερθεὶς ὡς τοιοῦτος ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Καὶ δὲν εἶνε ἡ διὰ τῆς πράξεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς ἀπόδειξις ἡ ἀσφαλεστέρα μόνον, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ ἁπλουστέρα. Τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ λόγου καὶ τοὺς θεωρητικοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς διανοίας μόνον οἱ δυνάμενοι νὰ εἰσέρχονται ἐν τοῖς ἱεροῖς τῆς ἐπιστήμης δύνανται καὶ νὰ νοῶσι καὶ νὰ κρίνωσι· πᾶς τις ὅμως δύναται νὰ κρίνῃ καὶ περὶ τῶν δυσνοητοτάτων βλέπων τὴν ἐν ἔργῳ ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν αὐτῶν. Ὁ ὁμιλῶν πρὸς χωρικόν, μὴ γνωρίσαντα ἄλλα σύνορα ἢ τὰ τοῦ χωρίου του καὶ ἄλλα μεταγωγικὰ τέχνης μέσα ἐκτὸς τῆς χειραμάξης του, κινδυνεύει νὰ ὑποστῇ τὴν δυσπιστίαν τοῦ πανούργου βλέμματός του ἢ τὸν σαρκασμὸν τοῦ πονηροῦ μειδιάματός του, ἂν λαλήσῃ πρὸς αὐτὸν ὅτι ὑπάρχει μηχάνημα ἐλαυνόμενον ὑπὸ τοῦ ἀτμοῦ ἐπὶ σιδηρῶν ῥάβδων καὶ ἀνταγωνιζόμενον κατὰ τὸ τάχος πρὸς τὰ πτηνά. Ἂν ὅμως αὐτὸ τοῦτο τὸ μηχάνημα θέσῃ πρὸ τῶν διεσταλμένων ὀφθαλμῶν του, θὰ προκαλέσῃ μὲν ἐν ἀρχῇ τὴν καταπληξίν του, ἀλλὰ καὶ θὰ πείσῃ αὐτὸν περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος.

Οὕτω προκειμένου καὶ περὶ συστημάτων, τὰ ὁποῖα ἀξιοῦσι ν' ἀσκήσωσι καθολικὸν κράτος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ῥυθμίσωσι πάντα αὐτοῦ τὸν βίον, οἷα ὁ ὑλισμὸς καὶ ὁ χριστιανισμός, τὸ συνοπτικώτερον, ἀσφαλέστερον καὶ ἁπλούστερον περὶ αὐτῶν κριτήριον εἶνε τὸ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν. Κατὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ἀγῶνας, οἵτινες συγκροτοῦνται περὶ τὰ ὕψιστα ἀνθρωπολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ προβλήματα, ἢ δι' ἀγυρτείας παραπλάνησις καὶ ἡ ἐξ ἀμαθείας ἢ ἡμιμαθείας πλάνη εἶνε εὐχερεῖς, ἡ δὲ περὶ τῶν νικητῶν κρίσις πολλαχῶς ἐπισκοτιζομένη δὲν εἶνε εἰς πάντας πολὺ πρόχειρος. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ συστήματα ταῦτα προβάλλουσι καὶ πρακτικὰς ἀρχὰς τὴν ῥύθμισιν τοῦ αἰσθηματικοῦ, ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἡμῶν βίου σκοπούσας, ἐντεῦθεν, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ τῆς ἐμπειρικῆς αὐτῶν διδασκαλίας δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτὰ καὶ νὰ χαρακτηρίσωμεν τὰς ἀρχὰς ἐκ τῶν συνεπειῶν, τὰ αἴτια ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων, ὡς τὰ δένδρα γνωρίζομεν καὶ ἐκτιμῶμεν ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν.

Ὁ ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος ἔχει εὑρυτάτους τινὰς πόθους, οἵτινες δὲν παράγονται ἐν αὐτῷ διὰ παθολογικῶν ἐνεργειῶν, ἀλλὰ πηγάζουσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσωτάτης αὐτοῦ φύσεως, δύναται δέ τις νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ συνιστῶσιν αὐτήν. Ὁ πόθος τῆς αἰωνίου ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου μακαριότητος, ἡ ἰσχυρὰ πρὸς τὸ ἰδεῶδες φορά, ὁ πυρετώδης ὀργασμὸς πρὸς τὸ Ἄπειρον, ὡς Ἀληθές, ὡς Ἀγαθόν, ὡς Καλόν, τάσσονται μεταξὺ τῶν πόθων τούτων. Ἀπέναντι αὐτῶν ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ;

Ὁ ἄνθρωπος καθ' ἑαυτὸν ἐπίσης θεωρούμε-

(1) (15, 21, 3. 38, 2, 8. 38, 3, 7. 26, 3, 14).
(2) (38, 4·
(3) (28, 10 α, 3).
(4) (40, 2, 5).
(5) (40, 3, 4).
(6) (38, 4).

νος ἔχει ποικίλας ἐφέσεις καὶ κλίσεις, τὰς ὁποίας ἐσωτερικὴ μέν τις δύναμις ζητεῖ νὰ συναρμόσῃ διευθύνουσα αὐτὰς πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἑτέρα δὲ ἐγκαταλείπει εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῶν ἐναντιότητα ἐνισχύουσα μάλιστα τὰς πονηροτέρας καὶ ποιοῦσα τὸν ἄνθρωπον ὄχι ἐλεύθερον, ἀλλὰ δοῦλον τῶν παθῶν αὐτοῦ καὶ οἰκτρὸν ἔρμαιον τῶν παροξυσμῶν αὐτῶν καὶ τῶν προσβολῶν. Ἀπέναντι τῶν κλίσεων τούτων καὶ τῶν ἐφέσεων ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ;

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν ἐπὶ γῆς βίον ὑπόκειται εἰς δεινὰς θλίψεις καὶ βαρείας δοκιμασίας, ὅπως ὁ' ἀντέχῃ κατ' αὐτῶν ἔχει χρείαν ἠθικοῦ τινος σθένους καὶ ψυχικῆς καρτερίας, δι' ἧς ν' ἀνθίσταται νικηφόρως κατὰ τῶν βιωτικῶν συμφορῶν. Ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις, ἐν ταῖς δοκιμασίαις ταύταις, ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ;

Ὁ ἄνθρωπος θεωρούμενος κατὰ τὸν οἰκογενειακὸν βίον ἔχει χρείαν ἀρχῶν καὶ ἐντολῶν ῥυθμιζουσῶν τὰς ἐξ αὐτοῦ παραγομένας σχέσεις. Ὅπως ὁ' ὁ οἰκογενειακὸς βίος ᾖ ἄξιος τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ κλήσεως, πρέπει τὰς μὲν συζυγικὰς σχέσεις νὰ προστατεύωσιν ἡ μονιμότης, ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη, τὰς δὲ μεταξὺ γονέων καὶ τέκνων ἡ ἀμοιβαία στοργή, ὄχι ὡς τυφλὸν ἐνστικτον, ἀλλ' ὡς ἠθικὸν συναίσθημα, καὶ τὰς μεταξὺ ἀδελφῶν ἡ φιλαδελφία καὶ ἡ ἑνότης τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ τῶν καρδιῶν. Πρὸ τῆς φλιᾶς δὲ ἑκάστου οἴκου πρέπει νὰ ἵσταται ὁ φύλαξ ἄγγελος τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς τιμῆς, φυλάσσων ἠθικῶς ἀτρώτους οὐ μόνον τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα αὐτῶν, τιθασεύων τὸν νεανίαν τὸν ζωηρὸν ὅσον καὶ τὴν παρθένον τὴν ἀνθηράν. Ἀπέναντι τῶν οἰκογενειακῶν τούτων ἀρχῶν ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ;

Ἡ κοινωνία πρὸς ἁρμονικὴν αὐτῆς κίνησιν ἔχει ἀνάγκην δικαιοσύνης καὶ ἀγαθοεργίας· δικαιοσύνης, ὅπως μηδεὶς ἀδικῇ τινα· ἀγαθοεργίας, ὅπως οἱ δυνάμενοι βοηθῶσι καὶ ἀνακουφίζωσι τὸ πλῆθος τῶν δεομένων. Ἀπέναντι τοῦ δικαίου, ἀπέναντι τῆς ἀγαθοεργίας, ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ;

Ἡ πολιτεία πρὸς πλήρωσιν τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς δέον νὰ ᾖ ἱδρυμένη ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ δικαίου. Καὶ οἱ μὲν ἀρχόμενοι ὀφείλουσι νὰ πείθωνται ἑκόντες εἰς τοὺς νόμους καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς ἄρχοντας, οἱ δὲ ἄρχοντες ὀφείλουσι νὰ ἄρχωνται καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν νόμων καὶ νὰ ἄρχωσιν ὡς πατέρες, ὄχι δὲ ὡς τύραννοι τῶν πολιτῶν. Ἀπέναντι τῶν πολιτειακῶν τούτων ἀρχῶν ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ;

Τὰ ἔθνη ὀφείλουσι καὶ αὐτὰ νὰ συνδέωνται διὰ δεσμῶν δικαιοσύνης καὶ ἀγάπης. Ὄχι μόνον οὐκ πρέπει νὰ ἀδικῶνται, ἀλλὰ καὶ νὰ βοηθῶνται, καὶ ὄχι μόνον νὰ μὴ ληστεύῃ τὸ ἰσχυρότερον τὸ ἀσθενέστερον, ἀλλὰ καὶ νὰ παρέχῃ αὐτῷ ἀρωγὴν πρὸς διεκδίκησιν ἱερῶν καὶ ἀπαραγράπτων αὐτοῦ δικαίων. Ἀπέναντι τῶν διεθνῶν τούτων ἀρχῶν ὁποία ἡ θέσις τοῦ ὑλισμοῦ, ὁποία δὲ ἡ τοῦ χριστιανισμοῦ ;

Ὁ ὑλισμὸς διδάσκων ὅτι ὕλη τὸ πᾶν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος—σῶμα, ὁ ἄνθρωπος—μηχανή, ὅτι ἀγαθὸν οὐκ ὑπάρχει οὔτε κακόν, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶνε ἴση τῇ κακίᾳ, ὅτι τὸ ληστεύειν εἶνε ἐπίσης ἀθῷον ὡς καὶ τὸ ἐλεεῖν, ὅτι συμφέρον μόνον πρέπει νὰ ἴσῃ ἡμᾶς, οὐχὶ δὲ καθῆκον, ὅτι τὸ παλαίειν πρὸς τὰς κακὰς ὁρμὰς τῆς φύσεως ἡμῶν μάταιον, ὅτι ὑλικὰ αἴτια δημιουργοῦσι τὴν εὐθαιμονίαν ἢ τὴν κακοδαιμονίαν ἡμῶν, ὅτι ἄγνοι καὶ ἀκόλαστοι, ἐγκαήσαντες καὶ μισήσαντες, ἀδικηθέντες καὶ ἀδικήσαντες, θυσιασθέντες ὑπὲρ τῶν ἄλλων καὶ ἀπολέσαντες ἄλλους, πάντες οὗτοι εἰς τὸ μηδὲν ἀπελεύσονται, ὁ ὑλισμὸς περιορίζων τὸ πᾶν ἐν τῇ ὕλῃ καὶ ἀφαιρῶν τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης ζωῆς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἀναιρεῖ καὶ εἰς τάξιν κτήνους καὶ θηρίου καταβιβάζει αὐτόν, καὶ οὕτως οὐ μόνον τὸν βίον ἑνὸς ἑκάστου ἄθλιον καὶ ἀφόρητον καθιστᾷ, ἀλλ' ὑπονομεύει καὶ ἀνατρέπει αὐτὰς τὰς στοιχειώδεις καὶ ἀναφαιρέτους συνθήκας πρὸς ὑγιᾶ καὶ ἐναρμόνιον βίον τῶν οἰκογενειῶν, τῶν κοινωνιῶν, τῶν πολιτειῶν, τῶν ἐθνῶν.

Ὁ δὲ χριστιανισμὸς ἐμβάλλων ἐν ταῖς καρδίαις τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην, κηρύττων τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀδελφότητα, φάλλων τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἁγνότητα, μὴ ἀποχωρίζων τὸ ἀληθὲς συμφέρον ἀπὸ τοῦ καθήκοντος, ἐξαρτῶν τὴν μακαριότητα ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, βαπτίζων τὰς ψυχὰς ἐν τῇ πραότητι, τῇ ὑπομονῇ καὶ τῇ ἐγκαρτερήσει, ἀναθεματίζων τὴν ἀδικίαν καὶ καθιερῶν τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, διδάσκων ὅτι μακάριοι οἱ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀοργήτοις στεροῦμενοι, θλιβόμενοι, ταλαιπωρούμενοι, προσηλῶν τὸν ἄνθρωπον οὐχὶ εἰς ἐφήμερα καὶ ἄστατα ἀγαθά, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τὸν Αἰώνιον, ὑποσχόμενος δὲ αἰωνίαν ζωὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων καὶ ἀπειλῶν αἰωνίαν κόλασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀδίκων καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου σύμφωνος εἶνε καὶ ἁρμονικῶς ῥυθμίζει αὐτήν, οὐ μόνον δὲ πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ ἡμῶν εἶνε δύναμις εἰς ἐλπίδα, παρηγορίαν, ἐγκαρτέρησιν, ἀγαλλίασιν, ἀποχὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ καὶ ἠθικὴν τελειοποίησιν, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύει καὶ βεβαιοῖ καὶ ἁπάσας τὰς συνθήκας, δι' ὧν καθίσταται

ἐναρμόνιος ὁ βίος τῶν οἰκογενειῶν, τῶν κοινωνιῶν, τῶν πολιτειῶν, τῶν ἐθνῶν.

Ὅταν ὁ χριστιανισμὸς λέγῃ, «ἐν ἐμοὶ ἡ ἁρμονία, ἡ ἀλήθεια, ἡ σωτηρία, ἡ ζωή», ὁ χριστιανισμὸς λέγει ἀλήθειαν ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν κυρουμένην. Διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἄνθρωποι ἀμαθεῖς, νεανίαι σφριγῶντες, παρθένοι ἡβῶσαι ἀνέδειξαν ἀρετάς, αἵτινες ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν τῶν φιλοσόφων, τὴν κατάπληξιν τῶν τυράννων, τὴν συγκίνησιν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δημίων. Διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀνεδείχθησαν οἱ ἥρωες τοῦ καθήκοντος, οἱ κυρίαρχοι τῶν φυσικῶν ὁρμῶν καὶ ὀρέξεων, οἱ μάρτυρες τοῦ βίου, οἱ πάσχοντες, καὶ ὅμως ὑπομένοντες, οἱ βλασφημούμενοι, καὶ ὅμως εὐλογοῦντες, οἱ ἀδικούμενοι, καὶ ὅμως μὴ ἐκδικούμενοι, οἱ ῥαπιζόμενοι, καὶ ὅμως ἀνεχόμενοι, οἱ λιθοβολούμενοι, καὶ ὅμως μὴ καταρώμενοι, οἱ λιμοκτονοῦντες, καὶ ὅμως μὴ ἀπελπίζοντες, οἱ ὀνειδιζόμενοι, καὶ ὅμως μὴ μεμψιμοιροῦντες, οἱ διωκόμενοι καὶ ὅμως μὴ γογγύζοντες, οἱ ἀσθενοῦντες μετὰ ἀσθενούντων, οἱ κλαίοντες μετὰ κλαιόντων, οἱ ἀποβαλλόμενοι, καὶ ὅμως ἀφοσιούμενοι, οἱ μισούμενοι, καὶ ὅμως ἀγαπῶντες, οἱ φονευόμενοι, καὶ ὅμως ὑπὲρ τῶν φονέων αὐτῶν κατ' ὀυτὴν τὴν ὑστάτην στιγμὴν προσευχόμενοι. Διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀδελφότητος ἤνωσεν εἰς ἓν χιλιάδας καρδίας, δι' αὐτοῦ ἐξήνθησαν ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἁγνότης καὶ ἐξωραΐσθη ἡ παρθένος καὶ ἀνυψώθη ἡ γυνή, καὶ ὁ γάμος ἐγένετο μυστηριώδης ἕνωσις ψυχῶν θελκτικὴ ἅμα καὶ ἱερά, δι' αὐτοῦ ἡ ἀρχαία ἀκολασία συνεκρατήθη καὶ ἐξημερώθησαν βάρβαρα καὶ τραχέα ἤθη, δι' αὐτοῦ κατενοήθη ἅπαν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἡ δὲ ἐλευθερία, κυριαρχήσασα ἐν τῷ ἱερῷ τῆς συνειδήσεως καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ βασιλείῳ τῶν ψυχῶν, ἐγένετο βαθμηδὸν καὶ ἰσχυρὰ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις· ἐν αὐτῷ ἐμβαπτισθεῖσαι αἱ νεώτεραι κοινωνίαι κατισχύουσι τοῦ γεροντικοῦ μαρασμοῦ, ὅστις κατέβαλλε τὰς ἀρχαίας πολιτείας, καὶ παρουσιάζουσι τὸ θαῦμα διηνεκῶς ἀνακαινιζομένης νεότητος, διὰ θαυμασίου ἠθικοῦ σθένους καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐσχάτης αὐτῶν πτώσεως ἀνακύπτουσαι καὶ ἀνεγειρόμεναι.

Ὅταν δὲ ὁ ὑλισμὸς λέγῃ, «ἐν ἐμοὶ ἡ ἀλήθεια, ἐν ἐμοὶ ἡ πρόοδος, ἡ εὐημερία, ἡ ἁρμονία», ὁ ὑλισμὸς ἐκστομίζει θρασὺ καὶ παχυλὸν ψεῦδος, καθ' οὗ ἡ ἱστορία καὶ τὰ πράγματα διαμαρτύρουται ἰσχυρῶς. Ὅπου αἱ ἀρχαὶ τοῦ ὑλισμοῦ ἐπεκράτησαν καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἐξέλιπε καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἐνεκρώθη καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν, δίκαιον καὶ ἄδικον εἰς ἓν ἐλογίσθησαν, ἐκεῖ τοῦ ἀνθρώπου ἤρξεν οὐχὶ τὸ καθῆκον, ἀλλὰ τὸ συμφέρον, οὐχὶ τὸ πρέπον, ἀλλ' ἡ ὄρεξις, οὐχὶ ἡ ἀγάπη, ἀλλ' ὁ πόλεμος τῶν πάντων κατὰ πάντων. Ἐκεῖ τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ζωῆς, τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς τιμῆς, τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς περιουσίας. Ἐκεῖ αἱ ἀδικίαι, αἱ κλοπαί, αἱ ἁρπαγαί, οἱ φθόνοι, οἱ φόνοι, τὰ μίση, αἱ λαγνεῖαι, αἱ ἀσέλγειαι, αἱ μοιχεῖαι, αἱ πορνεῖαι. Ἐκεῖ αἱ καταδυναστεύσεις τῶν ἀσθενεστέρων παρὰ τῶν ἰσχυροτέρων, αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι αἱ θέλουσαι δεσπότην αὐτοκράτορα κατεξουσιάζοντα τοῦ θηρίου-λαοῦ διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ φόβου, ἢ ὄχλον ἀχαλίνωτον τὰ πάντα τολμῶντα καὶ πράττοντα ἄνευ δίκης καὶ νόμου. Ἐκεῖ ψυχαὶ κυλιόμεναι φιλαρέσκως ἐν τῷ βορβόρῳ ἢ ψυχαὶ δυστυχεῖς καὶ ἀπέλπιδες τὴν κακοδαίμονα μοῖραν τῶν βροτῶν γοερῶς θρηνοῦσαι καὶ ἐν ἀπαραμυθήτῳ ἀπογνώσει ὀλοφυρόμεναι. Ἐκεῖ οἰκογένειαι φθειρόμεναι, κοινωνίαι σηπόμεναι, διδασκαλίαι ἠθοφθόροι ἢ μάταιαι πρὸς ἠθικὴν ζωήν, ἐκεῖ Κράτη ὀργιάζοντα καὶ κακουργοῦντα, καταρρέοντα ὅμως ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν σαλπίγγων τῶν κατακτητῶν καὶ ἐν τοῖς θεσμοῖς τῆς δουλείας ἢ ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῆς πτώσεως αὐτῶν ἐνθυμούμενα ὅτι ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.

Ὅταν λοιπὸν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἠθικῶν καὶ πρακτικῶν ἀρχῶν ἑκατέρων ὁ μὲν ὑλισμὸς ἀποδεικνύηται σύστημα ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως, ὁ δὲ χριστιανισμὸς σύστημα σωτηρίας, ἀνακαινίσεως καὶ ζωῆς, ἡ περὶ τῆς ὑπεροχῆς, τῆς προτιμήσεως καὶ τῆς ἀληθείας μεταξὺ αὐτῶν κρίσις ἁπλοποιεῖται τὰ μέγιστα, καὶ ὁ ἔσχατος ἐκ τοῦ πλήθους δύναται ν' ἀπαγγείλῃ αὐτήν.

Εἰς τοὺς χριστιανοὺς δ' ἱεροκήρυκας, διδασκάλους, συγγραφεῖς, δημοσιογράφους ἀπόκειται ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου, ἐφ' οὗ πᾶς τις δύναται νὰ παρακολουθήσῃ αὐτοῖς. Ἡ τακτικὴ αὕτη εἶνε ἴσως πρακτικωτέρα καὶ ὠφελιμωτέρα πλέον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κατὰ τοῦ ὑλισμοῦ ἀγῶνος, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἐθριάμβευσε κυρίως διὰ τῆς θρησκευτικῆς, ἀνακαινιστικῆς αὐτοῦ δυνάμεως, διὰ τῆς ἠθικῆς του ζωῆς, διὰ τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης, ὑπὸ κηρύκων θερμουργῶν καὶ ἐναρέτων καταγγελλομένων, καὶ ὅτι εὐνοϊκὴ προδιάθεσις ὑπὲρ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν τοῦ ὑλισμοῦ ὑπάρχει ἐν ταῖς ψυχαῖς, αἵτινες προηγουμένως προσεδέθησαν εἰς τὸ ἅρμα τῶν πρακτικῶν αὐτοῦ ἀρχῶν.

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΑΛΑΝΟΣ.

ΕΠΑΙΝΕΤΗ ΠΡΑΞΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Εἰς τὴν στήλην τῆς θρησκευτικῆς κινήσεως ἀναγινώσκων τις μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν τῶν κλήρων τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς

ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἀπαγορευούσης δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς τὰς ἀντικανονικὰς χειροτονίας, καὶ πρὶν ἢ ἀναγνώσῃ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφήν, ἔχων ὑπ' ὄψει ἀφ' ἑνὸς πόσῃ προσοχῇ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν καταβάλλεται εἰς τὴν μετὰ προηγουμένην πολυχρόνιον παρασκευὴν καὶ δοκιμασίαν χειροτονίαν, γινώσκων δ' ἀφ' ἑτέρου ποῖα αἴσχη εἰσάγονται διὰ τῶν ἐκνόμων χειροτονιῶν εἰς τὸν κλῆρον τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας, ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπαινέσῃ τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀμφιβάλλομεν ἂν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἁμαρτία μεγαλειτέρα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀνθρώπων σκοτεινῶν τὸν νοῦν καὶ μεμιασμένων τὴν ψυχήν, πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς ἀναξίων. Τοιαύτη πρᾶξις εἶνε ἐμπαιγμὸς τοῦ Θεοῦ, παράθεσις τῶν μαργαριτῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, καταπάτησις τῶν ἱερῶν κανόνων, ἐξευτελισμὸς τῆς ἱεροσύνης, ἀ ογοήτευσις τῶν πιστῶν, προδοσία τῆς ἐκκλησίας. Τίς ἔχει φθάσῃ εἰς τοσοῦτον ἀναισθησίας, ὥστε τοιαύτην κακουργίαν κακουργῶν νὰ μὴ τύπτηται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, νὰ μὴ φοβῆται τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ;

Ἡ πρώτη μέριμνα, ἡ πᾶσα ἐνέργεια πάντων τῶν διεπόντων τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν πρέπει νὰ εἶνε πῶς νὰ παρασκευάσωσιν ἄνδρας ἀξίους τοῦ ἱερωτάτου ἐν ἀνθρώποις λειτουργήματος καὶ πῶς νὰ ἀποκαρύνωσι τῆς ἁγίας τραπέζης ἀνθρώπους, οἵτινες καὶ τῆς εἰς τὰς τραπέζας τῶν ἐσχάτων ξενοδοχείων διακονίας ὑπάρχουσιν ἀνάξιοι.

ΠΙΣΤΕΥΩ

Πιστεύω καὶ πιστεύεις καὶ πιστεύει μεθ' ἡμῶν πᾶς ἄνθρωπος. Πιστεύομεν δὲ πάντες, διότι συναισθανόμεθα καὶ νοοῦμεν καὶ θέλομεν, τῆς δὲ τοιαύτης ἀνθρωπείου φύσεως ἀναγκαῖον ἐπακόλουθον εἶνε τὸ πιστεύειν. Ἄνθρωπος μηδεμίαν ἔχων πίστιν οὔτε ὑπάρχει οὔτε ἐγένετο οὔτε γενήσεται. Ἐὰν δ' ἐπινοίᾳ μόνον παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὅστις εἰς οὐδὲν ἀπολύτως πιστεύει, ἐκ τῆς τοιαύτης παραδοχῆς τί εἶνε δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσῃ; Ἰδοὺ τί:

Τῷ λέγω· Μὲ βλέπεις; Μοὶ λέγει· Δὲν πιστεύω ὅτι σὲ βλέπω. Τῷ λέγω· Μὲ ἀκούεις; Μοὶ λέγει· Δὲν πιστεύω ὅτι σὲ ἀκούω. Τῷ λέγω· Ὑπάρχεις; Μοὶ λέγει· Δὲν πιστεύω ὅτι ὑπάρχω. Τῷ λέγω· Φύγε. Μοὶ λέγει· Δὲν πιστεύω ὅτι ὑπάρχει φαγητόν. Τὸν ῥαπίζω· Σιωπᾷ. Τὸν ῥίπτω χαμαί· Σιωπᾷ. Τὸν σύρω· Σιωπᾷ. Πραγματι· τὸ σιωπᾷν, τὸ μηδὲν θέλειν, τὸ μηδὲν νοεῖν, τὸ ἀναισθητεῖν, τὸ ἀδρανεῖν, αὐτὴ εἶνε ἡ ἀκριβὴς ἀκολουθία τοῦ μηδὲν πιστεύειν. Διότι, ὅταν λέγω εἰς τὸν μηδεμίαν καθ' ὑπόθεσιν ἔχοντα πίστιν. Μὲ ἀκούεις; αὐτὸς δὲ λέγει· Δὲν πιστεύω ὅτι σὲ ἀκούω· τὸ ὅτι ἀποκρίνεται εἰς τὴν ἐρώτησίν μου, τοῦτο σημαίνει ὅτι μὲ ἀκούει καὶ ὅτι πιστεύει ὅτι μὲ ἀκούει, ἐκτὸς ἐὰν ὑποθέσωμεν τὴν ἀπόκρισιν ὅλως ἀσυνειδήτως γενομένην. Ἄνθρωπος λοιπὸν μηδεμίαν ἀπολύτως ἔχων πίστιν εἶνε ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ, ἐὰν δ' ἐπινοίᾳ τοιοῦτός τις νοηθῇ, οὗτος ἔσται ἔκτρωμά τι τῆς ἀνθρωπείου φύσεως.

Ἀλλ' οὔτε ἄνθρωπος εἰς πάντα ἀπολύτως πιστεύων ὑπάρχει.

Ἄνθρωπος εἰς πάντα ἀπολύτως πιστεύων καὶ μηδεμίαν μηδαμῶς ἔχων ἀπιστίαν ἔσται, καὶ ἐπινοίᾳ μόνον νοούμενος, ἀλογώτατόν τι ἂν καὶ μωρώτατον καὶ τερατωδέστατον. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν ἄνθρωπον εἰς πάντα ἀπολύτως πιστεύοντα. Καὶ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς τί εἶνε δυνατὸν νὰ ἀκολουθήσῃ; Ἰδοὺ τί:

Τῷ λέγω· Ὑπάρχεις. Μοὶ λέγει· Ὑπάρχω. Τῷ λέγω· Δὲν ὑπάρχεις. Μοὶ λέγει· Δὲν ὑπάρχω. Τῷ λέγω· Φάγε τὸν λίθον τοῦτον· εἶνε λαμπρὸν φαγητόν· πρέπει νὰ τὸν φάγῃς. Καὶ λαμβάνει τὸν λίθον ἕτοιμος νὰ τὸν φάγῃ. Τῷ λέγω· Ῥίψε αὐτὸν μὴ τὸν φάγῃς. Καὶ τὸν ῥίπτει. Τῷ λέγω· Κάθου ἐπὶ τῆς ἀνθρακιᾶς ἐκείνης· εἶνε λαμπρὸν κάθισμα. Καὶ ὑπάγει νὰ καθίσῃ. Ἀλλὰ προλαμβάνων τῷ λέγω· Μὴ θὰ καῇς στῆθι. Καὶ ἵσταται.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων οὔτε ἄνθρωπος εἰς πάντα ἀπολύτως ἀπιστῶν οὔτε ἄνθρωπος εἰς πάντα ἀπολύτως πιστεύων· ἀλλὰ πᾶς ἄνθρωπος εἴς τινα μὲν πιστεύει, εἰς ἄλλα δὲ ἀπιστεῖ. Ἂν σοὶ εἴπω· Πιστεύεις ὅτι ὑπάρχεις; Θὰ μοὶ εἴπῃς· Ναί· τὸ πιστεύω. Ἂν δὲ σοὶ εἴπω· Πιστεύεις ὅτι δὲν ὑπάρχεις; Θὰ μοὶ εἴπῃς· Ὄχι· δὲν τὸ πιστεύω. Εἰς τὸ ἕν ἔχεις πλήρη πίστιν· εἰς τὸ ἄλλο ἔχεις πλήρη ἀπιστίαν. Ἂν ὅμως φέρων ψήφους εἰς τὴν χεῖρά μου κεκλεισμένην σὲ ἐρωτήσω· Ἔχω ἄρτιον ἢ περιττὸν ἀριθμὸν ψήφων; Δὲν δύνασαι ἐνταῦθα νὰ ἔχῃς οὔτε πλήρη πίστιν οὔτε πλήρη ἀπιστίαν. Εἶνε ἄρτιος ὁ ἀριθμός; Ἴσως. Εἶνε περιττός; Ἴσως. Τόσον πιστεύεις εἰς τὸ ἕν, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἄλλο· τόσον δ' ἀπιστεῖς εἰς τοῦτο, ὅσον καὶ εἰς ἐκεῖνο. Τίς λοιπὸν εἶνε ἡ κύμανσις αὕτη μεταξὺ τοῦ ναὶ καὶ τοῦ ὄχι, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀπιστίας; εἶνε ἡ ἀμφιβολία. Ὥστε πᾶς σωφρονῶν ἄνθρωπος πιστεύει ἢ ἀπιστεῖ ἢ ἀμφιβάλλει περί τινος.

Ἡ καρδία ἡμῶν ὁμοιάζει πρὸς ζυγόν· ἔχει καὶ αὕτη οἱονεὶ δύο πλάστιγγας, ἔνθεν μὲν τὴν τῆς πίστεως, ἐκεῖθεν δὲ τὴν τῆς ἀπιστίας. Ἔχεις πλήρη περί τινος πίστιν; Κατέρχεται ἡ πλάστιγξ τῆς πίστεως καὶ αἴρεται ἡ τῆς ἀπιστίας. Ἀπιστεῖς; Συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον. Πιστεύεις ὅσον καὶ ἀπιστεῖς; Ἰσορροποῦσιν αἱ δύο πλάστιγγες. Πιστεύεις ἢ ἀπιστεῖς μᾶλλον ἢ ἧττον; Κατὰ ταῦτα κλίνει καὶ ἑκατέρα πλάστιγξ. Ἐν ταῖς κινήσεσι ταύταις τῆς καρδίας τρία σημεῖα ὑπάρχουσι σταθερά· ἡ πλήρης πίστις, τὸ ἕν ἄκρον· ἡ πλήρης ἀπιστία, τὸ ἕτερον ἄκρον· καὶ ἡ ἰσόρροπος ἀμφιβολία, τὸ μέσον. Ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς ἰσορρόπου ἀμφιβολίας ὑπάρχουσι μυρία σημεῖα, πρὸς ἃ φέρεται ὁ ζυγὸς τῆς καρδίας ἡμῶν κλίνων ἢ πρὸς τὴν τελείαν περί τινος πίστιν, ἢ πρὸς τὴν τελείαν ἀπιστίαν. Ὑπάρχουσι λοιπὸν μυρίοι βαθμοὶ ἀμφιβολίας, ἥτις καταντᾷ εἰς πίστιν ἢ ἀπιστίαν κατὰ προσέγγισιν.

Καρδίαν λέγοντες ἐννοοῦμεν οὐχὶ τὴν αἰσθητήν, τὴν τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν νοητήν, τὴν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου. Καρδίαν ἐννοοῦμεν τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς ζωῆς, τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, τὸ ἐγὼ αὐτοῦ, τὴν βούλησιν, ἥτις κύριον ἔργον ἔχει τὸ πιστεύειν, τὸ ἀπιστεῖν, τὸ ἀμφιβάλλειν. Πίστευε, ὦ καρδία τοῦ ἀνθρώπου, ἀπίστει, ἀμφίβαλλε. Ἀλλὰ πῶς; Ἐὰν πᾶν ἔργον ἔχῃ τοὺς νόμους καὶ κανόνας αὐτοῦ, καθ' οὓς γινόμενον καλῶς γίνεται, καὶ παρ' οὓς γινόμενον κακῶς γίνεται, ἐὰν δὲ τὸ πιστεύειν, τὸ ἀπιστεῖν, τὸ ἀμφιβάλλειν, εἶνε τὸ κύριον ἔργον τοῦ κυρίως ἀνθρώπου, τῆς καρδίας, ἑπομένως δὲ τὸ ἔργον τῶν ἔργων, ἕπεται ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο πρέπει νὰ γίνηται, ἵνα καλῶς γίνηται, κατὰ νόμους καὶ κανόνας, ὧν ἡ μελέτη καὶ κατανόησις καὶ ἐφαρμογὴ εἶνε τὸ πρώτιστον τῶν ἡμετέρων καθηκόντων, καὶ οὓς παραλείποντες ἀνάγκη περὶ πάντα νὰ χαλαίνωμεν. Νὰ πιστεύω· ἀλλ' εἰς τί; Νὰ ἀπιστῶ· ἀλλ' εἰς τί; Νὰ ἀμφιβάλλω· ἀλλ' εἰς τί;

Πίστευε εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἀπίστει εἰς τὸ ψεῦδος. Ἀμφίβαλλε εἰς τὸ μὴ παρέχον πλήρη πειστήρια τῆς ἑαυτοῦ ἀληθείας ἢ τοῦ ψεύδους.

Ἀλλὰ τίς ἡ ἀλήθεια; τί δὲ τὸ ψεῦδος; Ἀλήθεια εἶνε τὸ νόημα, ἡ ἰδέα, ὁ λόγος ὁ εἰκονίζων καὶ παριστῶν τὸ ὄν καὶ τὸ γινόμενον ὅτι εἶνε καὶ γίνεται καὶ ὡς καὶ οἷον πράγματι εἶνε καὶ γίνεται ἢ ἐγένετο ἢ γενήσεται. Ἰδοὺ μία ἀλήθεια· Ἐγὼ ὑπάρχω. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε ἀλήθεια, διότι παριστᾷ τὸ ὑπάρχον ὅτι ὑπάρχει καὶ δὲν ἀρνεῖται ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν, ἥτις εἶνε ἡ πρώτη ἰδέα, τὸ πρῶτον νόημα, ὁ πρῶτος λόγος, τοῦ ὁποίου τὴν πίστιν ἐπιβάλλει ἀμέσως καὶ ἡ συνείδησις καὶ ἡ αἴσθησις εἰς τὴν ἐμὴν καρδίαν, ἥτις καὶ νὰ θέλῃ δὲν δύναται νὰ τὴν ἀπορρίψῃ. Ψεῦδος δὲ εἶνε τὸ ἐναντίον τῆς ἀληθείας, τὸ νόημα, ἡ ἰδέα, ὁ λόγος ὁ μὴ εἰκονίζων μηδὲ παριστῶν τὸ ὄν καὶ τὸ γινόμενον ὅτι εἶνε καὶ γίνεται καὶ ὡς καὶ οἷον πράγματι εἶνε καὶ γίνεται ἢ ἐγένετο ἢ γενήσεται. Ἰδοὺ καὶ ἕν ψεῦδος· Ἐγὼ δὲν ὑπάρχω. Ὁ λόγος οὗτος εἶνε ψεῦδος, διότι δὲν παριστᾷ τὸ ὑπάρχον ὅτι ὑπάρχει, ἀλλ' ἀρνεῖται ἀπ' αὐτοῦ τὴν ὕπαρξιν, τὴν ὁποίαν ἡ καρδία ἡμῶν καὶ νὰ θέλῃ δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ. Προσπαθήσατε νὰ πείσητε ἑαυτοὺς ὅτι δὲν ὑπάρχετε. Ἀδύνατον. Ἡ καρδία πρὸ τῆς ἰδέας ταύτης κλείεται ἑρμητικῶς· τὴν ἀποκρούει· δὲν τὴν δέχεται οὐδαμῶς. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀληθείας ὅτι ὑπάρχομεν ἡ καρδία ἡμῶν ἀναπετάννυσι τὰς ἑαυτῆς πύλας καὶ τὴν δέχεται καὶ ἐπαναπαύεται ἐπ' αὐτῇ, ὅπως ὁ λάρυγξ ἡμῶν καὶ οἱ πνεύμονες εἰσδεχόμενοι ἀδιαλείπτως τὸν ἀέρα ἀναπαύονται ἐπ' αὐτῷ, ἐνῷ ἀποκρούουσι καὶ ἐκβάλλουσι μετὰ ἐπανειλημμένης βηχός, ἐὰν καὶ ῥανίς τις ὕδατος ἢ ἄλλης τροφῆς παρεισδύσῃ εἰς αὐτούς. Ποία ἀναλογία! Ἡ καρδία τοῦ πνευματικοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν ἐπλάσθη διὰ τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐπλάσθη ἡ καρδία τοῦ ὑλικοῦ ἡμῶν ὀργανισμοῦ διὰ τὸ αἷμα. Τί ἐστι καρδία; Δοχεῖον προωρισμένον εἰς τὸ νὰ εἰσδέχηται καὶ νὰ ἐκπέμπῃ τὸ αἷμα εἰς ζωογόνησιν τοῦ αἰσθητοῦ ἀνθρώπου, καὶ δοχεῖον πνευματικὸν προωρισμένον εἰς τὸ νὰ εἰσδέχηται τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ ζωογονῇ δι' αὐτῆς ὅλον τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον. Ὡς ὁ ὀφθαλμὸς διὰ τὸ φῶς καὶ τὸ φῶς διὰ τὸν ὀφθαλμόν, οὕτως ἡ καρδία διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ τὴν καρδίαν. Τί τὸ πρῶτον καθῆκον τῆς καρδίας; Νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Τί τὸ πρῶτον δικαίωμα τῆς ἀληθείας; Νὰ πιστεύηται ὑπὸ τῆς καρδίας. Φύσει δ' ὁ ὀφθαλμός, ἀνοιγόμενος πρὸ τοῦ φωτός, κλείεται πρὸ τοῦ σκότους. Οὕτω καὶ ἡ καρδία ἀνοιγομένη πρὸ τῆς ἀληθείας ὀφείλει νὰ κλείηται πρὸ τοῦ ψεύδους. Πίστευε, ὦ καρδία μου, εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπίστει εἰς τὸ ψεῦδος. Ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν ζωογονεῖ. Ἡ πίστις εἰς τὸ ψεῦδος θανατοῖ.

Πῶς τοῦτο; Ἰδοὺ πῶς. Ἂς λάβωμεν μίαν ἀλήθειαν, οἵα αὕτη· Ὁ ἄρτος τρέφει. Ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν ταύτην κινεῖ τοὺς ἀνθρώπους, ἵνα τρώγωσιν ἄρτον, τρώγοντες δὲ τρέφονται δι' αὐτοῦ. Ἂς λάβωμεν καὶ ἕν ψεῦδος, οἷον τοῦτο· Τὸ δηλητήριον τρέφει. Ἐάν τις πιστεύσας εἰς τὸ ψεῦδος τοῦτο φάγῃ δηλητήριον, θνήσκει ἀμέσως ὑπ' αὐτοῦ. Ὑπάρχει καὶ ἄλλου παραδείγματος ἀνάγκη; Ἰδοὺ ἕν ἔτι. Ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ θάλπῃ τὴν γυναῖκά του ὡς τὸν καλλίτερόν του φίλον. Ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἐκ τε τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ ἐκ τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἄνδρα φέρει εἰς τὴν οἰκογένειαν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. Ὁ ἄνθρω-

πος πρέπει νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ θάλπῃ τὸν ὄφιν ὡς τὸν καλλίτερόν του φίλον. Ἐὰν τις πιστεύσας εἰς τὸ ψεῦδος τοῦτο παραλάβῃ ὄφιν σύνευνον εἰς τὴν κλίνην αὐτοῦ, πλήττεται ἀμέσως καὶ θνήσκει ὑπὸ τοῦ ὄφεως. Ὦ καρδία μου καὶ ὦ καρδία πάντων τῶν φίλων μου, πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἃς πιστεύωμεν λοιπὸν εἰς τὴν ἀλήθειαν, διότι ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν ζωογονεῖ, καὶ ἃς ἀπιστῶμεν εἰς τὸ ψεῦδος, διότι ἡ πίστις εἰς τὸ ψεῦδος θανατοῖ.

Διατί τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπαιτεῖ πρὸ παντὸς ἄλλου τὴν πίστιν; Διότι εἶνε ἀλήθεια, καὶ τὸ πρῶτον δικαίωμα τῆς ἀληθείας εἶνε νὰ ἀπαιτῇ τὴν πίστιν. Ἄνευ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ. Ὁ πιστεύσας σωθήσεται· ὁ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. Διὰ τοῦτο τὸ σύμβολον τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶνε τὸ: **Πιστεύω.**

Κ. ΔΙΑΛΕΙΣΜΑΣ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ

Ὦ! σὲ λατρεύουν, Χριστέ, λαοί,
μυρία ἔθνη σὲ προσκυνοῦν,
πρὸς σὲ νὰ στρέφω κ' ἐγὼ ἀεὶ
ποθῶ καρδίαν, ψυχὴν καὶ νοῦν.

Τοῦ νοῦ μου ἔσο σὺ φωτισμὸς
καὶ τῆς καρδίας μου πόλος σύ,
σὺ τῆς ψυχῆς μου ἐξαγνισμός,
τοῦ μέλλοντός μου ἐλπὶς χρυσῆ.

ΚΑΛΛΙΡΡΩ ΠΑΡΡΥ.

Ο κ. Ν. Μ. ΔΑΜΑΛΑΣ ΠΕΡΙ ΝΗΣΤΕΙΑΣ

Ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Ν. Μ. Δαμαλᾶς ἐδημοσίευσεν εἰς τρία φύλλα τῶν «Καιρῶν (396, 397, 398) ἱστορικὴν περὶ νηστείας μελέτην, ἐν ᾗ δύναταί τις νὰ ἴδῃ πῶς ἐνήστευον οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοί, πῶς οἱ μετ' αὐτούς, πῶς μετὰ ταῦτα ἡ νηστεία ἐγίνετο ἢ ἐκ συνηθείας ἢ κατὰ διάταξιν ἐκκλησιαστικήν, καὶ πῶς, ὀφείλων τις νὰ φυλάττῃ τὴν τοιαύτην ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν, πρέπει νὰ νηστεύῃ σήμερον. Πάντα ταῦτα ὁ κ. καθηγητὴς λέγει οὐδὲν αὐτοσχεδιάζων, ἀλλὰ μεμαρτυρημένως ἐξ αὐτῶν τῶν πηγῶν ἢ παραπέμπων εἰς ταύτας.

Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων δὲν εἶχον τοὺς ἢ ὡρισμένους καιρούς, καθ' οὓς συνηθίζεται κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν ἡ νηστεία, οὔτε δῆλα δὴ τὰς 7 ἑβδομάδας τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς εἶχον, οὔτε τὸ πρὸ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἄλλοτε ἄλλο ποσὸν ἡμερῶν, οὔτε τὰς 15 ἡμέρας τοῦ αὐγούστου, οὔτε τὰς 40 πρὸ τῶν Χριστουγέννων, πρὸς τούτοις οὔτε βρώματα εἶχον ὡρισμένα, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ ἀπέχωνται, οὔτε ἄλλα, ἐκ τῶν ὁποίων νὰ ἐμπίπλανται. Ἡ νηστεία παρ' ἐκείνοις ἐγίνετο κυριολεκτικῶς, ἤτο δῆλα δὴ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης τροφῆς ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἢ ἐπὶ ἓν ἡμερονύκτιον. Ὁ χρόνος τῶν νηστειῶν δὲν ἦτο ἐπιβεβλημένος εἰς ἤ τινὰς ἅμα ἢ πάντες οἱ χριστιανοὶ πόλεώς τινος ἐνήστευον προαιρετικῶς ὁσάκις καὶ ὅσον καὶ ὅπως ἠρέσκοντο, ἢ διότι ἤθελον νὰ ἀσκηθῶσιν εἰς τὴν ἐγκράτειαν, ἢ διότι ἤθελον νὰ προσευχηθῶσιν ἀπερισπάστως καὶ ἐκτενῶς, ἢ διότι προπαρασκευάζοντο εἰς ἐπίσημόν τινα πρᾶξιν, οἷον χειροτονίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀντὶ τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς εἶχον ὡρισμένην μόνον τὴν μεγάλην παρασκευὴν εἰς νηστείαν, συνήθιζον δὲ νὰ νηστεύωσι καὶ κατὰ τὰς ἄλλας τετράδας καὶ παρασκευὰς τοῦ ἔτους παντελῶς ἀπεσταλμένοι ἢ ὀλίγον μόνον ἄρτον καὶ ὕδωρ τρώγοντες περὶ τὴν ἑσπέραν. Ὅθεν εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας. Οἱ δοτικοὶ ἐκτὸς τῆς μεγάλης παρασκευῆς ἐνήστευον τότε καὶ τὸ μέγα σάββατον, τινὲς ἐνήστευον προαιρετικῶς καὶ πᾶσαν τὴν μεγάλην ἑβδομάδα, ἄλλοι δὲ καὶ 40 ἡμέρας πρὸ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος εἰς ἀνάμνησιν τῆς νηστείας, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος μετὰ τὸ ἰδιωτικὸν βάπτισμα. Ἐνήστευον δὲ ἄλλοι ἄλλως κατὰ τὰς 40 ἡμέρας· οἱ μὲν ἐν συνεχείᾳ πάσας, οἱ δὲ καὶ κατὰ διαλείμματα τινάς· οἱ μέν, ἀπιοῦντες δ' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἔτρωγον τὴν ἑσπέραν ὀλιγίστοτε, οἱ δὲ μόνον φυτικὰς οὐσίας· ἄλλοι δὲ καὶ τὴν μεσημβρίαν ἔτρωγον λιτόν τι καὶ ξηρὸν φαγητόν. Αἱ συνήθειαι αὗται ἦσαν διάφοροι μάλιστα κατὰ τόπους διαφόρους ὑπὸ τῶν κατὰ μέρος ἐπισκόπων τινῶν καινοτομούμενα. Μόλις ἡ ἕκτη οἰκουμενικὴ σύνοδος, τὸν ἕβδομον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, διὰ τοῦ ὅσου κανόνος αὐτῆς ὥρισεν, ἵνα πᾶσα ἡ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησία ἀκολουθῇ ἐν τῇ νηστείᾳ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάξιν. Κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον, κατὰ τὰς πρὸ τῆς μεγάλης ἑβδομάδος 40 ἡμέρας οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἀπέχωνται κρεάτων, ᾠῶν καὶ τυροῦ. Ὥστε καινοπρεπὴς νηστεία εἶνε ἡ τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, ὁριοθεῖσα ὑπὸ τῆς ὅλης οἰκουμενικῆς συνόδου καὶ ἡ τῆς τετάρτης καὶ παρασκευῆς περιλαμβανομένη εἰς τὰς ἀποστολικὰς διαταγάς. Πᾶσαι αἱ ἄλλαι νηστεῖαι ἐπεκράτησαν δι' εὐσεβῆ συνήθειαν, διότι τὰ τυπικά, ἅτινα ἐκανόνιζον τὴν ἐν ταῖς μοναῖς δίαιταν, ἰσχυσαν κατ' ὀλίγον καὶ εἰς τὰς πόλεις, εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέραν τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων.

Λαμβανομένων λοιπὸν ὑπ' ὄψει καὶ τῶν τοιούτων τυπικῶν, ὁ κ. καθηγητὴς φρονεῖ ὅτι, ἵνα τηρῇ τις τὰς κρατούσας ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν διατάξεις, πρέπει νὰ νηστεύῃ ὡς ἑξῆς: *

1. Τὴν μεγάλην παρασκευὴν τελείᾳ ἀσιτίᾳ· ξηροφαγίᾳ δὲ μόνον μετὰ μεσημβρίαν κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς μεγάλης ἑβδομάδος· τὴν δὲ μεγάλην πέμπτην μετὰ μεσημβρίαν καὶ ὀλίγον ἔλαιον.

2. Τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς ἡμινηστεία, μετὰ μεσημβρίαν ὀλίγον ἔλαιον, καὶ τὸ πολὺ ξηροὺ ἰχθύες καὶ τὸ τάριχος αὐτῶν· κατὰ δὲ πᾶσαν ἄλλην τετάρτην καὶ παρασκευὴν ξηροφαγία.

3. Τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, ἀνὰ 7 ἡμέρας πρὸ τῶν Χριστουγέννων, τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Μεταμορφώσεως, πρὸς δὲ τὴν ἡμέραν τῆς ἀποτομῆς τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ κατάλυσις ἰχθύος.

Ὁ τῆς νηστείας σκοπός, ἐπάγεται τέλος ὁ κ. καθηγητής, εἶνε κυρίως πνευματικός, εἶνε ἡ διὰ τελείας ἀσιτίας εἴτε καὶ ξηροφαγίας καὶ λιτῆς διαίτης εὐκαιρία καὶ παρασκευὴ εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα τῆς προσευχῆς καὶ μελέτης τῶν θείων. Οὐχ ἧττον δὲ ὠφέλιμος εἶνε ἡ νηστεία καὶ εἰς τὴν σωματικὴν ὑγείαν, διότι ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ λιτότης τοῦ βίου εἰσὶν ἀπαραίτητοι ὅροι καὶ συνθῆκαι πρὸς ὑγείαν καὶ μακροβιότητα, ὡς ἡ διαιτητικὴ διδάσκει.

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ὁ «Χρόνος τῶν Παρισίων» ἐκκινεῖ τὸ ἔργον τῶν καθολικῶν ἱεραποστόλων καταπληκτικοῦντων τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐκπαιδευόντων ἐθνότατα ἐν τῇ γαλλικῇ γλώσσῃ τὴν νεολαίαν αὐτῆς, συνιστᾷ δὲ τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν ἐπάγων καὶ τὸ ὑπὸ αὐτοκράτορός τινος τῆς Κίνας δηθέν, ὅτι οἱ νόμοι προσκαίρως περιστέλλουσιν, ἐνῷ ἡ ἐκπαίδευσις μόνη δεσμεύει διὰ παντός». — Συνεισφοραὶ μεγάλαι γίνονται ὑπὸ τῶν δυτικῶν ὑπὲρ τῶν ἱεραποστόλων διατρεχόντων καὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς τὴν ἐνδότατα μὲ θυσίαν πολλάκις τῆς ζωῆς αὐτῶν. Τόσαι εἶνε αἱ ὑπὲρ αὐτῶν συνεισφοραὶ καὶ αἱ κυβερνητικαὶ χορηγίαι καὶ εἰς τόσον ὕψος αὗται καὶ αἱ τοῦ ἔθνους ἀδελφαὶ ἀρκοῦνται, ὥστε ἱδρύουσι διαφόρους σχολάς, πανεπιστήμια, ἀκαδημίας, νοσοκομεῖα, φρενοκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα. Πάντες σχεδὸν εἰσὶ πεπαιδευμένοι. Ἱεραπόστολοι διευθύνουσι τὰ ἀστεροσκοπεῖα τοῦ Zi-Kavei τῆς Βομβάης, τῆς Βαλκάνης, τοῦ Darjeeling τοῦ Σίδνεϋ καὶ τῆς Τουναρίβας ἐν Μαδαγασκάρ. — Ἡ ἱερὰ σύνοδος τῆς Ῥωσσίας ἐπηγόρευσε τὴν ἄνευ ἀδείας αὐτῆς συλλογὴν συνδρομῶν ἐν Ῥωσσίᾳ ὑπὲρ τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὄρει μοναζόντων. — Διὰ πατριαρχικῆς καὶ συνοδικῆς ἐγκυκλίου ἀπηγορεύθη εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν Θρόνον ἀρχιερεῖς ἡ χειροτονία κληρικῶν προσερχομένων ἐξ ἄλλης ἐκκλησίας ἢ παροικίας, διότι, λέγει ἡ ἐγκύκλιος, ἔλαθον ὑπεισελθόντες εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα ἄνδρες διαβεβλημένης καὶ πονηρᾶς ὑπολήψεως, οἱ δὲ τούτους χειροτονήσαντες ἀρχιερεῖς, ἀμελοῦντες περὶ τῆς ἀκριβοῦς τῶν ἱερῶν κανόνων τηρήσεως, ἀγνοοῦσιν ὅπως ἠλίκης βλάβης καὶ συγχύσεως τῇ ἐκκλησίᾳ παραίτιοι γίνονται, ἠλίκην δ' ἐπισύρουσι τὴν εὐθύνην τῶν ἐκθέσμως ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένων. — Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς πρωΐας καὶ ἑσπέρας ψάλλονται αἱ κεκανονισμέναι ἀκολουθίαι ἐν τῷ ἀνακτορικῷ ναῷ παρισταμένης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. — Κατὰ τὸ 1859 ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Πετρουπόλεως Γρηγόριος κατέβαλεν εἰς τὴν ἀγίαν τῆς Ῥωσσίας σύνοδον 3500 ῥούβλια, ἵνα γραφῇ σύγγραμμα ἀποδεικνύον ὅτι ἀληθὴς ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶνε ἡ ὀρθόδοξος. Ἐπειδὴ οὐδὲν μέχρι τοῦ 1887 παρουσιάσθη τοιοῦτον σύγγραμμα, τὸ καταβληθὲν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου ποσὸν ἀνήρχετο τότε μετὰ τῶν τόκων εἰς 36000 φρ. Ὁ τοῦ τοιούτου συγγράμματος συγγραφεύς, ἵνα λάβῃ τὸ ἔνω βραβεῖον ἔπρεπε α.) Ν' ἀποδείξῃ διὰ τῆς αὐθεντίας τῶν Γραφῶν, τῶν Συνόδων καὶ τῶν Πατέρων ὅτι μόνη ἀληθὴς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία εἶνε ἡ ὀρθόδοξος· β'.) ὅτι ὁ πάπας κατὰ τὰς αὐτὰς πηγὰς κακῶς ἀντιποιεῖται τοῦ πρωτείου ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ· γ'.) ὅτι οὐδ' ἡ τῶν διαμαρτυρομένων ἐκκλησία ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς τὴν ἀλήθειαν. Ἄγνωστον ἡμῖν ἐν ἔτοτε ἐβραβεύθη παρουσιασθὲν τοιοῦτο σύγγραμμα. Περὶ τούτου παρακαλεῖται ὁ ἐν Πετρουπόλει ἐφημέριος τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ἀρχιμανδρίτης κ. Νεόφ. Παγίδας νὰ πληροφορήσῃ τοὺς ἀναγνώστας τῆς «Ἀναπλάσεως». — Τὴν κατ' ἐλευθέραν μετάφρασιν πραγματείαν τοῦ ἐν Σύρῳ ἀντιπροσωπευτικοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ συνεργάτου ἐν τῇ συντάξει τοῦ περιοδικοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Μαρίνου ἐπιγραφομένην «Ἐπιστολὴ φίλου πρὸς φίλον περὶ ἀπιστίας κτλ.» ἀναδημοσιεύουσα ἐκ τῆς «Ἀναπλάσεως» ἡ «Μεταρρύθμισις» Ἀλεξανδρείας ἐπιλέγει: «Δημοσιεύομεν σήμερον ἐπιστολὴν φίλου πρὸς φίλον περὶ θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας πραγματευομένην· διότι δυστυχῶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἕνεκα τῆς ἐπικρατήσεως καὶ ὑπερισχύσεως τῆς ὕλης ἐν ἄλλοις καιροῖς ὡς καὶ ἕνεκα τοῦ συγχρωτισμοῦ μετὰ τῶν διαφόρων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, παρ' οἷς ἀπαντῶσι πολλαὶ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ πλάναι καὶ ἀσχημίαι, καὶ τέλος ἕνεκα τῆς μὴ κατὰ Χριστὸν ἀνατροφῆς τῶν παίδων ἐξωκείλαμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πολὺ θρησκευτικῶς καὶ οἱ πλείστοι σήμερον ὀνομάζονται μόνον χριστιανοί, ἀλλὰ τί εἶνε χριστιανισμὸς καὶ τί θρησκεία ἀγνοοῦσι παντελῶς, διότι ἐθεωρήθη ὑπό τινων στενοκεφάλων καὶ μωρῶν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, δι' ὧν καὶ ὁ νοῦς μορφοῦται καὶ ἡ καρδία ἀναπλάσσεται καὶ αἱ ὀλέθριαι ἕξεις ἐξαλείφονται, ἐθεωρήθη, λέγομεν, ὡς μωρία καὶ γελοιῶδές τι μάθημα. Μὴ λησμονήσωμεν ὅτι τὸ ὕστατον καταφύγιον ἡμῶν εἶνε αὐτὴ καὶ μόνη ἡ θρησκεία, ἐν ᾗ θὰ εὕρωμεν τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν περίθαλψιν ἐκείνην, ἣν οὔτε οἱ φίλοι οὔτε οἱ συγγενεῖς ἀλλ' οὔτε ἄλλος τις δύναται νὰ παράσχῃ ἡμῖν». — Ὁ κ. Μελέτιος Σακελλαρόπουλος, ἀναγγέλλει τὴν ἔκδοσιν τῆς περὶ Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος πραγματείας κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κ. Νεστορίδου. Ἡ πραγματεία αὕτη, ἧς μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Σωτὴρ», βραβευθεῖσα ἐν Γαλλίᾳ, ἀναιρεῖ δι' ἐπιχειρημάτων εἰλημμένων ἐκ τῆς ἱστορίας, τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἰατρικῆς πάσας τὰς μέχρι τοῦδε προβαλλομένας ἐνστάσεις κατὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. — Οὐδὲν σωματεῖον τοῦ λοιποῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἱδρύηται οὐδὲ συνδρομή τις νὰ συλλέγηται ἐν Τουρκίᾳ ἄνευ

* *Σ. Α. Περὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου τῶν νηστειῶν ὑπάρχει διάταξις καθιερωμένη ἤδη εἰς τὰ τυπικὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἵνα αὕτη μεταβληθῇ ἀπαιτεῖται προηγουμένη συνεννόησις τῶν συνόδων τῶν διαφόρων ὀρθοδόξων κρατῶν μετὰ τῶν τεσσάρων πατριαρχείων.*

κυβερνητικῆς ἀδείας. Τοιαύτη ἀπαγόρευσις τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν διεβιβάσθη εἰς τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς διὰ πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου. — Ἐν Καισαρείᾳ ὑπάρχει ἱερατικὴ σχολὴ συντηρουμένη ὑπὸ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ ὁμογενοῦς κ. Θ. Ἐμ. Ῥοδοκανάκη καὶ διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ἠλιάδου. — Ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ κ. δημάρχου συναπεφάσισαν, ὅπως ἀπαγορευθῇ ἡ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις χρῆσις τοῦ ἀκαθάρτου κηροῦ. — Τῇ Κυριακῇ, 11 τρέχοντος, ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἱερουργήσας ἐδίδαξεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐν Μεγάροις. — Ὁ «Ἡήγασας» Λευκάδος γράφει ὅτι ἡ μεγαλειοτέρα ἐπιθυμία τῶν Λευκαδίων εἶνε ἡ διὰ τὴν νῆσον αὐτῶν ἐκλογὴ ἀρχιερέως· περὶ τούτου παρακαλοῦσι θερμῶς νὰ φροντίσῃ ἡ κυβέρνησις. — Ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς γράφει ὅτι ἀπὸ πολλῶν χρόνων ἡ Λευκὰς στερουμένη ποθεῖ ἱεροκήρυκα.

ΔΩΡΕΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ «ΑΝΑΠΑΑΣΕΩΣ»

Ὁ μακαριώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Νικόδημος διὰ ἐπιστολῆς αὐτοῦ δημοσιευθησομένης προσεχῶς εὐλογῶν τὰ ἔργα τοῦ Συλλόγου ἐδωρήσατο ὑπὲρ μὲν τοῦ περιοδικοῦ φρ. χρ. 150, ὑπὲρ δὲ τοῦ ταμείου τοῦ «Ἀπ. Παύλου» ὁμοίως φρ.χρ. 150, δηλῶν ἅμα ὅτι θέλει παρέχει ὑπὲρ τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» τακτικὴν κατ' ἔτος ἐπιχορήγησιν ἐκ φρ. χρ. 100.

Ὁ ἐν Σύρῳ τραπεζίτης κ. Κωνσταντῖνος Κρίνος προσήνεγκεν ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» δρ. 50.

Ὡς γνωστοποιεῖ ἡμῖν ὁ ἐν Χίῳ ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Χίου κ. Κωνσταντῖνος ἐμέτρησεν αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» φρ. χρ. 20.

Ὁμοίως ὁ ἐκ Κύπρου κ. Μ. Ἱερωνυμίδης προσήνεγκε φρ. χρ. 5.

«ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

Ὁ ἐν Ὀδησσῷ κ. Γ. Α. Κουνδουρης ἐγνωστοποίησεν ἡμῖν ὅτι ὑπάρχουσι παρ' αὐτῷ σώματά τινα ἔτι τοῦ ἐξαντληθέντος συγγράμματος τοῦ κ. Ἰ. Σκαλτσούνη «Θρησκεία καὶ Ἐπιστήμη», τὰ ὁποῖα παρέχει πρὸς 5 φρ. ἕκαστον. Ὥστε οἱ ἐκ τοῦ Συλλόγου ζητοῦντες δύνανται νὰ ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὸν ἀνωτέρω κύριον. Ἰδοὺ ἡ διεύθυνσίς του:

Mr G. A. Gounduris
Tiras polskaja No 4.
Odessa (Russie)

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΙΜΗΣ

ΠΑΡΑ ΤΑΙΣ ΑΑ. ΥΥ. ΤΟΙΣ ΠΡΟΣΤΑΤΑΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΟΥ «ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ».

Ὁ σεβασμιώτατος πρόεδρος τῆς «Ἀναπλάσεως» μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸς παρωστὰς ἐνώπιον τῆς Α. Υ. τοῦ ἐπιτίμου προέδρου τοῦ Συλλόγου Διαδόχου Κωνσταντίνου ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὸ Βιβλίον Τιμῆς, ἐν ᾧ καλλιτεχνικώτατα ὁ κ. Β. Παλιούρας, μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου, ἐνέγραψε τὰ ὀνόματα πάντων τῶν προσενεγκάντων οἱανδήποτε συνδρομὴν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου». Ἡ Α. Υ. ἐκφράσας τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ ὑπὲρ πάντων τῶν συνδραμάντων τὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τε καὶ τῆς ὑψηλοτάτης αὐτοῦ συζύγου ταμεῖον ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ τὸ Βιβλίον τοῦτο τῆς Τιμῆς, ὅπερ θέλει παραλαμβάνεσθαι κατ' ἔτος, ὅπως γράφωνται αἱ νεώτεραι ὑπὲρ τοῦ ταμείου προσφοραί. Ἡ Α. Σ. ὁ κ. πρόεδρος προσέφερε καὶ τοὺς μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας τόμους τοῦ περιοδικοῦ χρυσοδέτους ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν Α. Υ. τὴν προστάτιδα ἡγεμονίδα τῆς Ἑλλάδος Σοφίαν.

ΑΑΑΠΑΟΓΡΑΦΙΑ

Σεβασμ. κ. Μ. Σῦρον καὶ κ. Ν. Ναύπλιον· θερμῶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὴν ὑποστήριξιν ὑμῶν πρὸς τὸ δημοσίευμα τοῦ Συλλόγου. — Σεβασμ. κ. Δ. Πέτρας· ἠλπίσαμεν καὶ ἐλπίσομεν· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει.— κ. Π. Χρ. Γαλάτσιον συνδρομητὰ ἐνεγράφησαν ἀποδείξεις πρὸς εὔκαιρον ἐπέμφθησαν. — κ. κ. Μ. Β., Γ. Χ., Π. Γ., Χ. Ἰ. Κ. Γαλάτσιον καὶ Ν. Α. Βερλᾶ· ἐγράψαμεν περισσότερον ἐνεργοὶ ὑμῶν —κ. κ Ἱερ. Σ. Κ. Λευκίμμην· Μ. Ι. Λεύκαρις· Ν. Β. Σαβένα Ἀμερικῆς· Α. Σ. Ἀλεξάνδρειαν. Δ. Μ. Σῦρον· Γ. Σ. Α. Πέτρας· Σ. Γ. Ρ. Σουλινᾶ· Γ. Γ. Βουδαπέστην· Θ. Γ. Τῆνον· Ἰ. Κ. Τρίπολιν· Π. Π. Κ. Ἅγιον Ὄρος· χρήματα ἐλήφθησαν· εὐχαριστοῦμεν. — κ. κ. Γ. Μ. Θ. Κων)πολιν· Χ. Τ. Λάρισσαν· Δ. Π. Τεργέστην· Σ. Δ. Β. Μασσαλίαν· Σ. Π. Καλλίπολιν· Σ. Π. Δ. Πάτμον. Σ. Π. Σ. Σάμλεστον Ἀμερικῆς· Σ. Δ. Σμύρνην· Ι. Σ. Χίον. Συν. Ἀντιο. Σῦρον· Σ. Χ. Λεμνοῦν· Ε. Ζ. Μυτιλήνην, Ι. Π. Ζ. Ζαγαζίωνα· Μ. Κ. Σηλυβρίαν· Ε. Γ. Τ. Ἀϊδίνιον· Β. Δ. Δ. Ἀνδρίτσαιναν· ἐπιστολαὶ ὑμῶν ἐλήφθησαν· συνεμορφώθημεν· εὐχαριστοῦμεν πᾶσι τοῖς μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐνεργοῦσι. Ἐπιστείλαντι ἐξ Ἰωαννίνων· εὐχαριστοῦμεν· δημοσιευθήσεται προσεχῶς. - κ.κ. Ἀ. Γ. καὶ Γ. Δ. Ω. Μαγνησίαν· συνδρομηταὶ ἐνεγράφησαν· ἐπέμφαμεν· εὐχαριστοῦμεν διὰ λαμπρὰς ἐνεργείας ὑμῶν· — κ. κ. Κ. Ν. Σπάρτην· Σ. Μ. Βόνιτσαν· Φ. Ο. Λευκάδα· Π. Δ. Γεργαλιάνους· Κοντοβ. Λιβέτσοβα· Δ. Τ. Κυλλήνην· Ι. Π. Κάλυμνον· Ι. Π. Ναύπλιον· Ἀποδείξεις πρὸ πολλοῦ ἐπέμφθησαν· ἀνακοινώσατε, παρακαλοῦμεν, ἀποτέλεσμα· περιμένομεν ὅσον τάχος.

Τύποις Α. Κολλαρίδη καὶ Ν. Τριανταφύλλου
— Κάτωθι τοῦ Δημαρχείου. —